

KÕPU - PAOPE PIIRKONNA KAITSE- JA HOIUALADE

Kõpu looduskaitseala

Paope looduskaitseala

Hirmuste hoiuala

Kõpu-Vaessoo hoiuala

Suureranna hoiuala

KAITSEKORRALDUSKAVA

aastateks

2008 - 2016

Kaitsekorralduskava koostaja: Kaidi Kübar

Kaitsekorralduskava koostamise töörühm:

Kristiina Hellström, Vello Kaskor, Märt Kesküla, Tiit Leito,
Urve Pill, Tuuli Tammla, Arvi Toss, Kai Vahtra

Kärdla 2007

SISUKORD

SISSEJUHATUS	5
1. KÕPU-PAOPE ALA ÜLDISELOOMUSTUS	6
1.1. ÜLDANDMED	6
1.2. LOODUSLIKUD TINGIMUSED.....	6
1.3. ELUSLOODUS	9
1.4. ARHITEKTUURIPÄRAND.....	12
1.5. LOODUSHARIDUS JA TURISM.....	13
2. KAITSTAVAD ALAD	14
2.1. KAITSEKORD JA VALITSEMINE	14
2.2. KAITSTAVATE ALADE ISELOOMUSTUS	15
KÕPU LOODUSKAITSEALA.....	15
PAOPE LOODUSKAITSEALA	17
HIRMUSTE HOIUALA	18
KÕPU-VAESSOO HOIUALA	18
SUURERANNA HOIUALA.....	19
2.3. HUVIRÜHMAD	19
3. KAITSTAVATE ALADE LOODUSVÄÄRTUSED, KAITSE-EESMÄRGID, OHUD JA TEGEVUSED	22
3.1. KAITSTAVAD ELUPAIGATÜÜBID, KAITSE-EESMÄRGID, OHUD JA TEGEVUSED.....	22
3.1.1. Kõpu looduskaitseala.....	22
3.1.2. Paope looduskaitseala.....	27
3.1.3. Hoiualad	28
3.2. KAITSTAVAD TAIMELIIGID, OHUD JA TEGEVUSED	29
3.3. LOODUSVÄÄRTUSI MÕJUTAVATE TEGURITE ANALÜÜS	40
3.3.1. KONTROLLIMATU TURISM	40
3.2.2. METSATULEKAHJU	42
3.2.3. RAIE.....	42
3.2.4. EBAPIISAV TEADLIKKUS.....	43
3.2.5. LOODUSINFO VÄHESUS	43
3.2.6. TRADITSIOONILISE MAAKASUTUSE KADUMINE	44
3.2.7. E HITUSTEGEVUS.....	45
3.2.8. ELUPAIKADE ASJATUNDMATU TAASTAMINE	45
3.2.9. SOODE VEEREŽIIMI RIKKUMINE.....	46
3.2.10. KALADE KUDEALADE HÄVIMINE.....	47
3.2.11. MEREREOSTUS (NAFTAREOSTUS)	47
4. TEGEVUSKAVA 2008 – 2016	48
4.1. POOLLOODUSLIKE KOOSLUSTE TAASTAMINE JA HOOLDUS	48
4.2. LIIGIKAITSE.....	51
4.3. SEIRE JA INVENTUURID	51
4.4. TURISMI SUUNAMINE JA LOODUSHARIDUS	53
4.4.1. ÖPPE- JA MATKARAJAD NING PUHKEALAD.....	56
4.4.2. MOOTORSÕIDUKITEGA LIIKLEMISE REGULEERIMINE.....	57
4.5. TEAVITAMINE.....	57

4.6. METSANDUSLIKUD TEGEVUSED.....	57
4.7. KAITSE-EESKIRJADE PARANDUSETTEPANEKUD	58
4.8. RIIGI OSTUEESÕIGUSE RAKENDAMINE.....	59
4.9. VALITSEMINE	59
4.10. TULEMUSLIKKUSE HINDAMINE JA KAVA KORRIGEERIMINE.....	60

LISAD:

1. EL loodusdirektiivi alusel kaitstavate elupaikade nimekiri kaitstavate alade kaupa
2. Kõpu-Paope kaitsealade ja hoiualade maaomandus vööndite kaupa.
3. Poollooduslike koosluste hooldustööde, võsaraie ning puurinde harvendamise mahud vööndite ja elupaikade kaupa.
4. Nõuded metsamajanduslikele tegevustele.
5. Riigi ostueesõiguse rakendamist vajavate Kõpu looduskaitsealal olevate maaiüksuste nimekiri.
6. Kõpu-Paope alal teostatav riiklik seire vastavalt seire alamprogrammidele
7. Kaitstavate alade kohta avaldatud andmed, kaitsekorralduskava koostamisel kasutatud kirjandus

KAARDID:

1. Kõpu looduskaitseala, Paope looduskaitseala, ning Kõpu poolsaare hoiualade tsoneering (1:75000)
2. Inventeeritud Natura 2000 elupaigad Kõpu-Paope kaitse- ja hoiualadel (1:20000)
3. Maaomand Kõpu-Paope alal (1:75000)
4. Poollooduslikud elupaigad alade kaupa (vastavalt 1:10000 ja 1:20000)
5. Poollooduslike elupaikade prioriteetsus ja loodushoiutoetuste alad 2006.aastal (vastavalt 1:10000 ja 1:20000)
6. Kõpu-Paope ala puhkemajanduslik tsoneering (1:75000)
7. Kõpu-Paope ala õppe- ja matkarajad (1:75000)

SISSEJUHATUS

Kaitsekorralduskava käsitleb Kõpu-Paope piirkonnas olevaid **Kõpu ja Paope looduskaitseala** ning **Hirmuste, Kõpu-Vaessoo ja Suureranna hoiuala**. Ala paikneb Kõrgessaare vallas, Hiiumaal.

Kaitsekorralduskava eesmärk on alade loodusväärtuste ja neid mõjutavate ohtude kirjeldamine ning kaitse-eesmärgi kohaste tegevuste kavandamine aastateks 2008 - 2016. Kava on koostatud Looduskaitseaduse (RTI, 21.04.2004, 38, 258) alusel.

Kõik käsitletavat kaitsealad on osa Natura 2000 võrgustikust. Paope looduskaitseala kuulub osaliselt rahvusvahelise tähtsusega linnuala (TLA, ingl. IBA) Kõrgessaare-Mudaste rannik (rahvusvaheline kood 001, rahvuslik kood HI01) koosseisu. Piirkonna kaitse- ja hoiualadel on 29 Loodusdirektiivi alusel kaitstavat elupaigatüüpi, neist üheksa on Loodusdirektiivi põhjal esmatähtsad.

Kõpu-Paope piirkonna kaitstavatele aladele koostati ühine kaitsekorralduskava, kuna nende looduslikud ja sotsiaal-majanduslikud tingimused on sarnased. Kaitstavad alad on ühe haldusala piirides ning on hõlmatud ühisesse LIFE-Nature “Natura 2000 elupaikade kaitse korraldamine Kõpu poolsaarel” projekti. Käesolev kaitsekorralduskava on koostatud sama projekti raames, tööd on kaasfinantseerinud Keskkonnainvesteeringute Keskus.

1. KÕPU-PAOPE ALA ÜLDISELOOMUSTUS

1.1. ÜLDANDMED

Kõpu-Paope piirkond (ca 15 000 ha) asub Hiiu maakonnas Kõrgessaare valla lääneosas. Alale jääb 29 küla, ligi 300 elanikuga, kellest tööealisi on alla poole (45%). Kõpu elanike töökohad on peamiselt Kõrgessaares ja Kärddlas. Traditsiooniliselt toimetuleku kindlustanud metsandus, põllumajandus ja kalapüük ei taga tänapäeval enam piisavat sissetulekut.

Kaitstava ala kogupindala on 5709 hektarit, millest veeala on 1601 hektarit, maismaa pindala 4105 hektarit. Sellest riigile kuuluvat maa- ning veeala on 4645 ha, s.h. RMK Putkaste metskonna hallatavaid maid on 2 663 ha. Eramaid jääb kaitstavatele aladele kokku 1 064 hektari jagu. Kõpu- Paope kaitsealade ja hoiualade maaomandus on esitatud kaardil nr 3 ja vööndite kaupa Lisas nr 2.

Kõpu Looduskaitseala 20 sihtkaitsevööndit ja Paope Looduskaitseala kaks sihtkaitsevööndit asuvad kokku 5086 hektaril (89% kogualast), piiranguvööndi kaitsekorraga alad 192 hektaril (3%) ja hoiualad asuvad 428 hektaril (8%).

1.2. LOODUSLIKUD TINGIMUSED

Geoloogia ja pinnamood

Kõpu poolsaar on Hiiumaa kõige vahelduvama pinnamoega piirkond. Poolsaare kõrgemad osad kerkisid merest umbes 10 000 aastat tagasi, esimesena praegusest Hiiumaast. Algselt mandrijää poolt kujundatud moreenkõrgendikke mõjutasid meri ja tuul. Kujunes välja Läänemere idaosa kõige täielikum ja ainulaadsem rannikumoodustiste kompleks oma astangute, rannavallide, luitestike ja tasandikega. Kuna Hiiumaa ja Kõpu poolsaar on pärastjääaegsel perioodil olnud kõige kiiremini kerkiv ala Eestis, siis paiknevad siin rannajooned kõrgemal võrreldes näiteks mandri-Eestiga.

Omapärane suur pinnavorm on 68 m üle merepinna küündiv Kõpu kõrgend. Kõrgendit katavad suures osas liivad, milles on kohati ka kruusa ja veeriseid.

Ligi kolmandikku Kõpu poolsaarest katavad luited. Luited on 70 – 150 meetrit pikad ja enamasti 2 – 7 meetrit kõrged ning orienteeritud paaris-kolmes suunas. Poolsaare põhjaosas, Pallist läänes, moodustavad küljetsi liitunud luited ligi 6 km pikkuse aheliku.

Paope ala on Hiiumaa üks omapärasemaid - hilisel ajal merest kerkinud maapinnalähedase aluspõhjaga looderannik. Maastikumustri moodustavad hulgalised loode-kagusuunalised,

Asendiskeem

künniselised valdavalt moreenrannaga neemed, mis vahelduvad liustiku kulutusnõgudesse kujunenud väikeste lahtedega. Nende, varem kaugemale kagusse ulatunud sügavamaid, osi märgivad madalad järvikud (0,3 – 0,9 m), kohaliku nimega laisid – Tammelais (5 - 20 ha) ja Veskilais (20 - 35 ha).

Mullastik

Kuna pinnakattes domineerivad liivad, esineb vastavalt niiskusrežiimile mullatüüpe alates kuivadest leedemuldadest kuni leede-turvastunud muldadeni. Paope ja Ristna piirkonnas esineb ka õhukesi loomuldasiid.

Veestik

Tagasihoidliku sademete hulga tõttu on veestik kogu Hiiumaal nõrgalt arenenud ning valgalad on väiksed. Kõpu-Paope piirkonnast on Eesti jõgede registris vaid kolm väiksemat oja - Poama, Paope ja Jõeranna oja.

Maastikud

Kõpu on maastikuliselt rikas – alal on ligi 50 km rannikut, laiaulatuslikud metsaalad vahelduvad külamaastikega.

Kõpu poolsaare rannik on suhteliselt lauge, vaid Ristna lõunaninal võib näha kuni viiemeetrist rannaastangut. Poolsaare põhjarannikut ilmestavad luiterannad. Kliburandu esineb vähesel määral Ristna ja Kalana ümbruses. Väga madal, tuhandete rändrahnudega kaetud, Paope ja Luidja lahe vaheline linnurikas ala võib paguveega paljanduda kuni 4 km² suurusel alal. Lauskrandu on Kõpus ka Suureranna ümbuses.

Kõpu on Hiiumaa kõige metsasem ala. Vanade, mujal Euroopas haruldaste, loodusmetsade osakaal on suur. Enamlevinud on loo-, nõmme- ja palumetsad. Märkimisväärselt suurel alal on soometsi. Suurem osa kõrge looduskaitseväärusega metsadest on kaitse all, Kõpu metsamassiivi terviklikkuse säilimine on tagatud kaitse-eeskirjaga.

Kõpus on erinevas arengujärgus soid - alates maakerke tagajärjel eraldunud rannikulõugastest Poamal, soostunud loopsudest, lodudest kuni madalsoode, siirdesood ja rabadeni. Väärtuslikud on väikesepinnalised lubjarikkad allika- ja madalsood (Igamessoo, Mõirasoo, Heistesoo).

Kultuurmaastike osatähtsus Kõpu poolsaarel on võrreldes ülejäänud Hiiumaaga väike. Kultuurmaastikke on kujundanud peamiselt traditsiooniline põllumajandus. Säilinud on enamik külapõlde ja osaliselt ka poollooduslike rohumaad, mis 50 aastat tagasi külasid laia vööndina ümbritsesid. Kolhoosikorra järgi leidub suhteliselt vähe, kuna siinsed liivased ja kruusased, liigkuivad või liigniisked põllumajandusmaad suurtootmiseks ei sobinud. Traditsioonilist maakasutust ja maastikupilti esindavad oma poollooduslike kooslustega Hirmuste, Kõpu, Suureranna ja Laasi külad, samuti Tiharu puisniit ja Paope küla rannaniidud. Suureranna-Laasi ja Paope on headeks näideteks rannakülade maakasutuse kohta.

Maastike kujundamise ajalugu

19. sajandi lõpus oli Kõpu poolsaar enamuses kaetud okasmetsaga. Maastik avanes vahetult külade (mõisakeskuste) läheduses, kus paiknesid põllulapid ja mõni lagedam niidutükk. Kõige laiem kultuurmaastiku vöönd ühendas Kõpu, Ülendi, Kiduspe, Suureranna ja Viita külasid, kus domineeris lehtpuuenamusega puisrohumaad. Kõige mosaiiksem maastik oli Hirmuste külas. Suuremaid avamaastikke leidis Kõpu mõisa ja küla ümbruses (põllud) ning Suurerannas (rannaäärsed põllud, heinamaad ja rannaniidud). Ka Paope küla maad maantee ja mere vahel (praegune Paope LKA) olid peaaegu täiesti lagedad niidud. Kõpu poolsaare põhjarannikul, Ristnas ja Luidja-Paope vahel kohtas ulatuslikke lahtiseid liivaluuteid, mis olid ilmselt tekkinud raiete, põlengute, karjatamise ja tugevate tuulte koosmõjul.

Perioodil 19. sajandi lõpust kuni II Maailmasõjani maakasutus Kõpu-Paope piirkonnas oluliselt ei muutunud. Pärast II Maailmasõda loodud kolhooside tegevus kestis Kõpu poolsaarel lühiajaliselt, sest suurem osa viletsatest põllumaadest anti üle Hiiumaa Metsamajandile.

1970-ndatel loomapidamine majapidamistes vähenes ning oluliseks muutusid muud elatusallikad. Pidevalt kahanes ka püsielanike arv väiksemates külates.

1980-ndatel asutas Hiiumaa Metsamajand Suureranna külas lambafarmi, mis ajendas uuesti kraavitama ja ümber kündma küla põllumaid. Ressurssi nähti ilmselt ka küla rannaniitudes.

Nõukogude perioodi lõpuks oli enamus Kõpu-Paope piirkonna kunagisest põllumaast kasutusel loodusliku rohumaana. Traditsioonilistest niidutüüpidest oli säilinud karjatatavaid rannaniite, vähesel määral puiskarjamaid ja puisniite ning karjatatavaid kadastikke. Kõige vähem oli säilinud puiskarjamaad, mis kuni 20. saj. keskpaigani hõlmasid maakasutuses kõige suurema pindala, kuid mis juba 1950-ndatel suures osas kasutusest välja langesid.

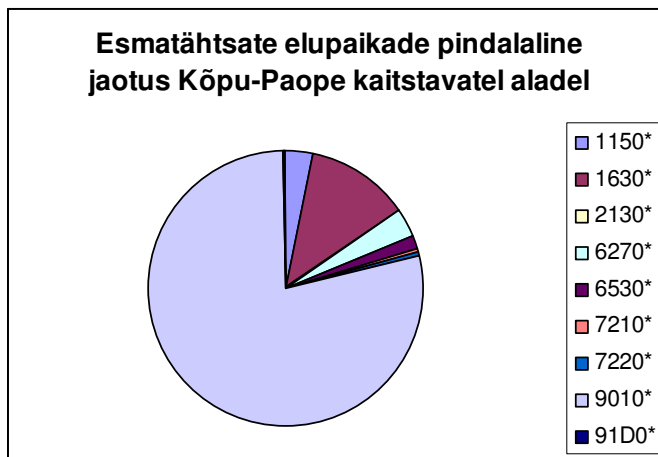
Kõpus on mitmes piirkonnas säilinud Nõukogude sõjaväe militaarobjektid. Suurem osa neist on muinsuskaitseobjektidena arvele võetud.

1.3. ELUSLOODUS

Elupaigad

Euroopa Liidu loodusdirektiivi alusel kaitstavaid elupaiku on Kõpu-Paope kaitstavatel aladel 3248 ha (57% kaitstavate alade pindalast), s.h. esmatähtsaid 1534 ha (47% kaitstavatest elupaikade pindalast).

Prioriteetsetest elupaikadest on vanu loodusmetsi (kood 9010*) 1203 ha, rannaniite (kood 1630*) 190 ha, rannikulõukad (kood 1150*) 50 ha, liigirikaid aruniite (kood 6270*) 47 ha, puisniite (kood 6530*) 29 ha.

Nõrglubja-allikad (kood 7220*), lubjarikkad madalsood lääne-mõökrohuga (kood 7210*), siirdesoo- ja rabametsad (kood 91D0*) ning hallid luited (kood 2130*) on vähem kui 10 ha suurusel alal.

Kaitstavatest elupaikadest on rohkem kui 500 ha suurusel alal esindatud liivased ja mudased pagurannad (kood 1140) ning laiad madalad lahed (kood 1160).

Metsaelupaigatüüpidest on Kõpu-Paope alal lisaks vanadele loodusmetsadele (kood 9010*) ning siirdesoo- ja rabametsadele (kood 91D0*) esindatud ka rohunditerikkad kuusikud (kood 9050), puiskarjamaad (kood 9070) ning soostuvad ja soolehtmetsad (kood 9080).

Otseselt merega seotud elupaigad paiknevad Paope alal, kus on laiad madalad lahed (kood 1160) ning liivased ja mudased pagurannad (1140). Kogu Kõpu-Paope alal esineb erinevaid rannikelupaiku – esmaseid rannavalle (kood 1210), väikesaari ja laide (kood 1620) ning erinevaid luiteid (koodid 2110, 2120, 2130*, 2180).

Poollooduslikest kooslustest on lisaks liigirikastele niitudele lubjavaesel mullal (kood 6270*) ja puisniitudele (kood 6530*) esindatud ka sinihelmikakooslused (kood 6410) ning aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (kood 6510).

Euroopa Liidu loodusdirektiivi alusel kaitstavate elupaikade jaotumine kaitstavate alade kaupa on esitatud Lisas nr 1.

Seenestik

Kõpu poolsaare seenestik on rikkalik, selles leidub palju haruldasi ja kaitsealuseid liike. Teada on 413 seeneliiki, s.h. 161 liiki šampinjonilaadseid (nn lehkseeni) ja 139 liiki peamiselt puitu lagundavaid torikulaadseid. Paope looduskaitseala seenestikku uuritud ei ole.

Kõpu looduskaitsealal kasvab Eesti I kaitsekategooria kaitsealune seeneliik - lilla põdrakokk, millel on Eestis teada vaid kolm leiukohta. II kaitsekategooria liikidest kasvab Kõpu looduskaitseala taastatud puisniidul lepa-kärbseseen, millel on Eestis teada vaid kaks leiukohta. Seen on mükoriisamoodustaja lepaga ja vajab püsimiseks puisniidu edasist hooldamist. Väga haruldastest liikidest esineb poolsaarel lillat võrkpoorikut, mis on ainus teadaolev leid Euroopas.

Põlismetsa indikaatorliikidest kasvavad Kõpu poolsaare metsades roosa pess, lilla tümak, kollane püsipoorik, kuusetaelik, tumepruun taelik, roostepruun taelik, joontaelik ja klaasjas lodupoorik.

Samblikud

Kõpu poolsaarel on teada 154 liiki samblikke, s.h. 82 pisisamblikuliiki. Paope looduskaitseala samblikke uuritud ei ole.

Kõpu kaitsealustest liikidest väärivad erilist tähelepanu oksa-tuustsamblik, norra porosamblik, sire-säärsamblik ja pikk lõhnasamblik. Nimetatutest kolm esimest on Eestis haruldased ja väga tundlikud kasvutingimuste muutuste suhtes, oksa-tuustsambliku esinemist mõjutab ka õhu saastumine. Pikk lõhnasamblik on Eestis küll üsna sage, kuid temagi arvukust ohustab saastunud õhk ja sobivate elupaikade kadumine intensiivse metsamajanuse tõttu.

16 samblikuliiki on iseloomulikud väärtuslikele vanametsakooslustele, mitmed neist on Kõpu-Paope alal väga sagedased, nt kuuse-nublusamblik Mõirasoo-Kriipsuränga metsade kuuskedel.

Samblad

Kõpu poolsaarel on teada 163 samblaliiki, s.h. 123 liiki lehtsamblaid ja 40 liiki helviksamblaid. Seitse Kõpus esinevat samblaliiki on Eestis looduskaitse all. Kõpu poolsaar on liigi *Rhytiadelphus loreus* ainus leiukoht Eestis, see liik eelistab merelise kliimaga niiskeid kuuse-segametsi. Paope looduskaitseala samblaid uuritud ei ole.

Metsade samblafloora on liigirikas ja mitmekesine, omades rohkete kaitsealuste ja Eesti Punase raamatu liikide esinemise tõttu kõrget looduskaitsealist väärtust.

Soodes on ohtralt esindatud nii tüüpilisi siirde- ja madalsooliike kui ka ökoloogiliselt nõudlikke allikasooide liike. Kallasproonikul on Eestis teada vaid kaks kasvukohta, hõredal allikasamblal 8 kasvukohta, kuid pärast 1980-ndat on teada vaid kolm kindlat kasvukohta. Kõdupuiduliikidest on eriti väärtuslikud Eesti I kaitsekategooria liigi, roheline hiidkupra leiud.

Soontaimed

T. Lippmaa taimegeograafilise jaotuse järgi kuulub Kõpu poolsaar saarte ja ranniku piirkonna lääne-allvaldkonda. Hiiumaa umbes 1000 soontaimeliigist on Kõpu poolsaarelt leitud ligi 75%. Kõpus on subatlantiliste ja mediterraansete taimeliikide nagu harilik jugapuu, loim-vesipaunikas, rand-ogaputk, luuderohi, mustjas sepsikas jt.) suurim tihedus Hiiumaal. Merelisem kliima ja pehmemad talved võimaldavad alal kasvada ka varasemate

soojemate kliimaperioodide reliktidel nagu luuderohi ja sepsikas, mis on oma levila põhjapiiril.

Kogu Kõpu-Paope piirkonda hõlmavat soontaimede liiginimestikku ei ole seni koostatud, kaitsealuste liikide ja nende esinemise kohta on aga teavet piisavalt.

Teadaolevalt on Kõpu-Paope piirkonnas kaks I kaitsekategooria (lehitu pisikäpp, rohekas õõskeel), 22 II kaitsekategooria ning 31 III kaitsekategooria taimeliiki. Lisaks 10 Eesti Punase raamatu liiki, mis ei kuulu kaitstavate liikide nimekirja. Loodusdirektiivi II lissasse kuuluvaid liike on piirkonnas kaks (kaunis kuldking, soohilakas), V lisa liike on teada kaks (karukold ja kattedkold). Rohekat õõskeelt on Eestis leitud neljal kasvukohal, neist kaks on Kõpu-Paope kaitstavatel aladel.

Selgrootud

Maismaatigude levikut on põhjalikult uuritud Kõpu poolsaarel, Paope looduskaitsealal vastavaid uuringuid teostatud ei ole. Kõpu poolsaarel on teada 38 liiki maismaatiguid, mis on ligi 50% Eestis leitud maismaatigude faunast. Eriti liigirikkad on puisniidud. Kõpu poolsaarel määratud tigudest kolm on Eesti punase raamatu liigid.

Putukate fauna kohta pärinevad andmed Kõpu poolsaarelt, Paope ala putukaid ei ole uuritud. Teada on 1332 liiki putukaid 11 seltsist, suurema osa neist moodustavad mardikalised 789 liigi ja liblikalised 474 liigiga. Põhjalikumaid uurimusi on tehtud vaid mardikaliste kohta. Tõenäoliselt on teistesse seltsidesse kuuluvate liikide arv suurem, näiteks liblikalisi on poolsaarel hinnanguliselt üle 1000 liigi.

Loodusdirektiivi alusel kaitstavaid selgrootute liike on kolm (suur-mosaiikliblikas, sõõrsilmik, tõmmuujur).

Kalastik

Paope lahest on teada 19 kalaliiki, kõige arvukamalt esineb lesta, ala on lestale sobivaks kudealaks. Paope laht on hea kudeala ka tuulehaugile, säinale ja ahvenale. Suvel sobib laht hästi angerjale.

Vooluveekogudest on teada neli kalaliiki – luukarits, särg, haug ja meriforell.

Roomajad ja kahepaiksed

Kõpu piirkonnas on sobivaid elupaiku eelkõige roomajatele, kuid ka kahepaiksetele. Teada on kolm liiki roomajaid, neist arvukaim on vaskuss, sagedalt esineb ka nastikut, rästik on haruldasem. Kahepaikseid on teada neli liiki, neist üks Eesti I kaitsekategooria liik jutttselg-kärnkonn. Arvukaimaks liigiks on harilik kärnkonn, ka rohukonn ja rabakonn on piirkonnas tavalised liigid.

Kolm Kõpu-Paope ala kahepaiksete liiki - jutttselg-kärnkonn, rabakonn ja rohukonn - on kaitstavad Loodusdirektiivi alusel. Kõik Kõpu piirkonna teadaolevad roomajate ja kahepaiksete liigid, v.a. jutttselg-kärnkonn, kuuluvad III kategooria kaitsealuste liikide hulka.

Linnustik

Kõpu-Paope alalt ja seda ümbritsevalt merealalt on teada 211 linnuliiki, neist 128 liiki haudelinde. Merel on rohkem hanelisi ja kurvitsalisi (vee- ja rannikulinnud) ning maismaal värvulisi, tuvilisi ja haukalisi (metsalinnud). Linnukaitse seisukohalt omab Kõpu piirkond üle-eestilist tähtsust nii metsalinnustiku osas tervikuna kui ka mitmete liikide - herilaseviu, kassikaku, karvasjalg-kaku, kolmvarvas-rähni ja väike-kärbsenäpi kaitsel. Paope rannaniidud on ühed olulisemad valgepõsk-laglede rändepeatuspaidad.

Rändevaatluste põhjal tehtud arvukushinnagute järgi läbib ala kevad- ja sügisrändel kummalgi perioodil ca 2,5 miljonit lindu, s.h. ca 2 miljonit vee- ja rannikulindu (valdavalt kaurid, hanelised ja kurvitsalised) ning ca 0,5 miljonit maismaalindu (valdavalt tuvilised, kullilised ja värvulised). Kuna Kõpu poolsaar ja rannikumeri on üks olulisemaid vee- ja rannikulindude ning ka maismaalindude läbirände- ja koondumisalasid kogu Läänemere idarannikul, omab see rahvusvahelist linnukaitsealist tähtsust. Olulist Eesti-sisest tähtsust omab piirkond veelindude, eriti auli, jääkoskla ja sõtka talvitusaalana.

Euroopa Liidu Linnudirektiivi liike on kokku 35, neist kindlaid pesitsejaid 19 liiki (merikotkas, herilaseviu, kassikakk, karvasjalg-kakk, valgepõsk-lagle, sookurg, rukkirääk, jõgitiiir, randtiiir, väiketiiir, niidurüdi, räusktiiir, öösorr, laanerähn ehk kolmvarvasrähn, hallpea-rähn, musträhn, nõmmelõoke, väike-kärbsenäpp, punaselg-õgija). Läbirändel on arvukamad kaurid (punakurk-kaur ja järvekaur), laululuik ja mudatilder. Harvem kohatakse väikeluik, väike-pistrikku, naaskelnokka, rüüti, tutkast ja tutt-tiiru, lisaks haruldased läbirändajad.

Kaitsealuseid linnuliike on Kõpu-Paope alal teada 104. I kategooria kaitsealustest liikidest pesitseb alal merikotkas, II kategooria linnuliike on 6, neist on kindlad pesitsejad neli liiki – sookurg, õõnetuvi, kassikakk ja kolmvarvas-rähn. III kategooria kaitsealuseid liike on 97.

Imetajad

Kõpu piirkonnas on pisiimetajatele sobivaid elupaiku suhteliselt vähe. Seni on teada kolm liiki putuktoidulisi ja seitse liiki närilisi. Käsitivalistest on teada seitse nahkhiireliiki, s.h. haruldased liigid habelendlane ja brandti lendlane. Kiskjatest on Kõpu piirkonnas teada metsnugise, kärbi ja nirgi, rebase, kährikkoera, varem ka tuhku ja mingi esinemine. Jäneselistest on piirkonnas hall- ja valgejänes, sõralistest põder, punahirv, metskits ja metssiga.

Kõik Kõpu-Paope alal esinevad nahkhiireliigid kuuluvad EL loodusdirektiivi IV lissasse ja on II kaitsekategooria kaitsealused liigid. Ilves, metsnugis ja valgejänes on Euroopa Liidu V lisa liigid.

1.4. ARHITEKTUURIPÄRAND

Kõpus asuvad Hiiumaa vanimad inimasustuse jäljed: kiviaja hülgekütid on tol ajal väikesel saarel aeg- ajalt peatunud juba umbes 5700 aastat e.Kr., püüasustus tekkis siin umbes 4200/ 4000 – 3200/ 3000 aastat e.Kr.

Kõpu poolsaarel on säilinud hulgaliselt väärtuslikku arhitektuuripärandit – Kõpu ja Ristna tuletornid, mõisavaremed Kõpu ja Ojaküla piiril, militaarobjektidest kahuripatareide jäänused Pallininal, Ristnas ja Hirmustes. Külamiljöö Kalestes moodustavad neli teeäärset talu (Allika, Mäepe, Mardi, Kiviränga). Tiharu ja Kiduspe külas asuvad kolm väliselt veel hästi säilinud rehielamut – Punni (1835), Saraldi (19. saj.) ja Kubja (1912) taludes. Kõpu küla on suhteliselt kompaktne. Ülendi küla miljöö kujundavad avarad karja- ja heinamaad, pikad kiviaiad ja omanäoline külatee.

Poolsaarel on kaks tuulikut, kogukonda teenindanud hoonetest on poolsaarel väärtuslikud koolimajad (Kõpu külakooli hoone Kõpu külas – ehitatud 1868, Kõpu õigeusu kirik-koolimaja Mägipe külas – ehitatud 1910).

Ajaloolist väärtust omavad ka kohalikud kirikud, kabelid ja palvemajad: kabelikoht Kaplimäel, Ristna kabel, Kiduspe baptistipalvemaja, Reigi kiriku Kõpu abikirik (1887 – põles 1942), õigeusu kirik-koolimaja (ehitatud 1910) ning sadama- ja lautrikohad: (Kõpus teadaolevaid lautrikohti 13: Ristna, Märjamaa (Kalestes), Kaleste, Mustana, Kuivalauka, Ohami, Jaagsoo, Hirmuste, Suurepsi, Punaste, Mägipe, Tõnupsi, Kuivarahu ja sadamakoht Kalanas.

1.5. LOODUSHARIDUS JA TURISM

Kõpu poolsaar pakub oma mitmekesise loodusega inimestele soodsaid võimalusi vaba aja veetmiseks. Nii on külastajate hulk aasta-aastalt suurenenud. Tänapäevaks on alast saanud atraktiivne turismipiirkond. Kõige rohkem mõjutab inimtegevus rannikukooslusi.

Olulisemad puhkusega seotud tegevused Kõpu piirkonnas on rannapuhkus ja kalapüük, eriti Ristnas mootorisport. Marjade ja seente korjamine, jahipidamine, jalgsi- ja jalgrattamatkad, ratsutamine, orienteerumine on vähemlevinud või toimuvad hajusamalt.

Rannapuhkus on peamine põhjus, miks Kõpu piirkonda külastatakse. Kõpu põhja- ja läänearand ning paiguti ka lõunarand on liivane, seetõttu hea ujumiseks. Atraktiivsed on rannavaated, eriti Ristna rannas.

Kalapüük mõjutab Kõpu piirkonda peamiselt paatide mere äärde transportimisega.

Kasutusel on:

Paope looduskaitsealal Nõmmernga, Ninametsa ja Ninaotsa lautrikoht;

Kõpu looduskaitsealal Ohami lautrikoht Ohami sihtkaitsevööndis, Hirmuste lautrikoht Hirmuste sihtkaitsevööndis, Mägipe lautrikoht Mägipe sihtkaitsevööndis, Suurepsi küla lautrikoht Kriipsuränga sihtkaitsevööndis, Kaleste lautrikoht ja Lautri väikepaadisadam Kaleste sihtkaitsevööndis ning Peenera lautrikoht, mis ei asu kaitsealal, aga lautrikohale saamiseks peab Kõpu looduskaitseala Tiharu sihtkaitsevööndist läbi sõitma;

Kõpu-Paope piirkonnas on kasutusel ka lautri- ja sadamakohad, mis ei asu kaitstavatel aladel: Kalana sadam ning Jõesuu, Kiduspe, Mustana, Pallinina, Paoma, Paope, Sakka, Suureranna ja Tammistu lautrikoht.

2. KAITSTAVAD ALAD

2.1. KAITSEKORD JA VALITSEMINE

Õiguslik alus

Kõpu piirkonna Ristna ranniku, Kaleste, Kriipsu, Ligude, Palli ja Heistesoo kaitsealuste liikide kasvukohad võeti kaitse alla 1962.a., Linnaru piirkond 1973.a.

Oma osa on rannikukoosluste kaitseks andnud ka Nõukogude perioodi režiim, mistõttu kogu saare külastatavus oli reguleeritud ning saare lääneosa rannikud suletud või suurte tegevuspiirangutega.

Kogu Hiiumaa kuulub alates 1990.a. UNESCO programmi “Inimene ja Biosfäär” Lääne-Eesti Saarestiku Biosfääri Kaitseala (BKA) koosseisu. BKA tsoneeringu raames valiti välja loodusväärtuslikud alad, mis esindavad saarestiku ökosüsteeme kõige paremini. 1999.a. moodustati Kõpu maastikukaitseala.

Aastatel 2000 – 2002 viidi poolsaarel läbi põhjalik loodusväärtuste hindamine. Kogutud andmete alusel piiritleti kaitstavad elupaigatüübid, registreeriti kaitstavad looma- ja taimeliigid ning vastavalt Euroopa Liidu loodus- ja linnudirektiivile määratleti Natura 2000 loodus- ja linnualad. Leiti, et maastikukaitseala kaitsekord ei ole Kõpu-Paope loodusväärtuste kaitseks sobiv. Kõrge loodusväärtusega alad, kus on vajalik inimtegevuse piiramine (loodusmetsad, sood, rannikuelupaigad), ühendati looduskaitsealade koosseisu. Aladele, mille loodusväärtuste säilimine on otseselt inimtegevusega seotud, moodustati hoiualad.

- Kõpu-Paope piirkonna hoiualad kinnitati 2005.a. (RT I 28.09.2005, 51, 401).
- Paope looduskaitseala kaitse-eeskiri kinnitati 2006.a. (RTI 08.11.2006, 48, 363).
- Kõpu looduskaitseala kaitse-eeskiri kinnitati 2007.a. (RTI 10.04.2007, 29, 169).

Looduskaitsealade kaitsekord on määratletud Looduskaitseaduse alusel koostatud kaitse-eeskirjaga. Kaitse-eeskirjaga on kinnitatud erineva rangusastmega vööndid ning piirangute kehtivus vööndite kaupa. Kaitseala välispiir ja vööndite piirid on kinnitatud määruse lisaks oleva kaardina.

Hoiualade kaitsekord on määratletud Looduskaitseaduse 5. peatüki “Hoiualad” sätetega. Vabariigi Valitsuse 8. septembri 2005.a. määrusega nr 233 “Hoiualade kaitse alla võtmine Hiiu maakonnas” kinnitati hoiualade paiknemine Hiiu maakonnas. Hoiualal on keelatud nende elupaikade ja kasvukohtade hävitamine ja kahjustamine, mille kaitseks hoiuala moodustati ning kaitstavate liikide oluline häirimine, samuti tegevus, mis seab ohtu elupaikade, kasvukohtade ja kaitstavate liikide soodsa seisundi.

Kaitstavate alade valitsemine ja kaitse korraldamine. Kõpu-Paope piirkonna kaitstavate alade valitseja on Hiiumaa keskkonnateenistus. Alade kaitse korraldamisega seotud tegevusi koordineerib ja korraldab Riikliku Looduskaitsekeskuse Hiiumaa talitus.

2.2. KAITSTAVATE ALADE ISELOOMUSTUS

KÕPU LOODUSKAITSEALA

Ristna piiranguvöönd ja **Ristna sihtkaitsevöönd** asuvad poolsaare läänetipus. Ala on mere otseses mõjupiirkonnas, seal on lauged liivarannad ning rohkete rändrahnudega veerise- ja moreenrannad, alal on 5m kõrgune rannaastang.

Rannikuelupaikadest esinevad valged luited (kood 2120) ning metsastunud luited (kood 2180). Ristna sihtkaitsevööndis on valdavalt (23,6 ha - 69% alast) vanad nõmme- ja palumännikud (kood 9010*). Leidub ka haruldast leesika-loo männikut. Taimeliikidest leidub alal II kaitsekategooria liike: madal kadakkaer, müürkevadik ja rand-orashein.

Kaitsealaga piirnev rannikumeri on oluline veelindude rändepeatuspäik ja talvitumiskoht. Poolsaare lääneosa on aga maismaalindude sügisrändeagegne koondumipiirkond ja ülemererände stardiala. Alal paiknevad militaarobjektid on talvituskohaks nahkhiirtele. Alal pesitseb muusträhn.

Ohami, Hirmuste, Kriipsuränga, Mägipe, Linnaru, Rebastemäe, Palli, Heistesoo ja Roogoja sihtkaitsevöönd ning **Põhjaranna piiranguvöönd** asuvad Kõpu poolsaare põhjaosas, võttes enda alla ka rohkem kui 10 km ulatusega rannakuriba.

Liigestatud reljeefiga hästieristuvate pärastjääaegsete rannapinnavormidega ala, kus valdavalt metsastunud vanad luitevallid vahelduvad soodega. Hästi on jälgitavad Antsulujärve astangud. Kõrgeim tipp on Kaplimägi (63,5 m ü.m.p) Rebastemäe sihtkaitsevööndis.

Taimkattes valdavalt nõmme- ja palumetsad, kohati esineb salumetsi. Oluline osa neist (35% ehk 569 ha) on looduslikus seisundis (kood 9010*). Linnaru ja Kriipsuränga vööndis on kõrge looduskaitse väärtusega kuusikuid (kood 9050), Mägipe, Palli, Heistesoo ja Roogoja vööndis esineb soostunud ja soometsi (kood 9080).

Rannikuelupaikadest esinevad valged luited (kood 2120) Hirmuste ja Ohami vööndis. Rohttaimedega kinnistunud rannikuluiteid (hallid luited) (kood 2130*) on Kriipsuränga, Mägipe, Linnaru, Rebastemäe ja Roogoja vööndis ning metsastunud luiteid (kood 2180) Linnaru, Mägipe, Kriipsuränga ja Ohami vööndis.

Lubjarikkad allikasood on väikesepinnalised, kuid liigirikkad – Linnaru vööndis (kood 7160) ja Heistesoo vööndis (kood 7210, 7230). Kaitset vajavatest haruldastest taimekooslustest on neis vööndites mustja sepsika ja lääne-mõõkrohu kooslused.

Taimeliikidest on alal üks I kaitsekategooria liik (lehitu pisikäpp), 12 II kaitsekategooria liiki (täpiline sõrmkäpp, Russowi sõrmkäpp, rand-orashein, rand-ogaputk, paas-kolmsõnajalg, luuderohi, loim-vesipaunikas, soohiilakas, väike käöpõll, kärbesõis, mustjas sepsikas ja jugapuu) ja 17 III kaitsekategooria taimeliiki ning II kategooria samblaliik –

lainjas põikkupar. Alal pesitsevad järgmised linnudirektiivi I lisa liigid: herilaseviu, merikotkas (ühtlasi ka I kaitsekategooria), sookurg, karvasjalg-kakk, öösorr, musträhn, kolmvarvas-rähn ja nõmmelõoke.

Väikesoode sihtkaitsevöönd asub Kõpu poolsaare lääneosas. Vahelduva reljeefi ja märkimisväärsete pinnavormidega ala, kus looduslikud palumetsad (kood 9010*) ja soostunud metsad (kood 9080) vahelduvad madalsoodega (kood 7230). Alal on II kaitsekategooria taimeliigi loim-vesipaunika oluline kasvukoht. Lisaks on alalt leitud seitse III kaitsekategooria taimeliiki. Alal elab neli Linnudirektiivi I lisa liiki (musträhn, sookurg, kolmvarvas-rähn ja väike-kärbsenäpp).

Kaleste, Arapsi ja Lepistupao sihtkaitsevöönd ning Kaleste piiranguvöönd on Kõpu poolsaare lõunaosas ulatudes lõunarannikuni. Ala on vahelduva reljeefiga, selle lõunaosas domineerib mereliiva tasandik, mis on liigestatud madalate liivaste rannavallide ja nendevaheliste niiskete nõgudega. Esineb madalsoid.

Piirkond moodustab inimtegevusest vähemõjutatud tervikliku loodusmaastike kompleksi koos esinduslike lütemännikute ja mitmekesiste vanade loodusemetsadega.

Ligi 3 km pikkusel rannikulõigul Kaleste sihtkaitsevööndis esinevad ranniku elupaigatüübid (kood 1210, 2110, 2120, 2180), vööndis asuvad ka Kõpu kõrgemad lüited – Korbi mäed (ca 50m üle merepinna).

Taimkattes vahelduvad nõmme- ja palumetsad soostunud metsadega (Kaleste ja Arapsi sihtkaitsevööndis kood 9010, 9050, 9080; Lepistupao sihtkaitsevööndis kood 9010, 9080), Kaleste sihtkaitsevööndis on klibuloomännikuid.

Arapsi sihtkaitsevööndis on Kõpule tüüpiline väiksepinnaline madaloo (kood 7230), mis on oluline ka Eesti II kaitsekategooria taimeliigi loim-vesipaunika kasvukohana.

Alal kasvab kaheksa II kaitsekategooria (oja-haneputk, kõdu-koralljuur, rand-orashein, rand-ogaputk, muguljuur, loim-vesipaunikas, väike käopõll ja jugapuu) ja 15 III kaitsekategooria taimeliiki Alal pesitseb kümme linnudirektiivi I lisa liiki (karvasjalg-kakk, kassikakk, öösorr, musträhn, väike-kärbsenäpp, sookurg, merikotkas, nõmmelõoke, herilaseviu ja kolmvarvas-rähn).

Kõivasoo sihtkaitsevöönd ja Kõivasoo piiranguvöönd paiknevad Kõpu poolsaare keskosas. Sihtkaitsevööndis on Kõivasoo (Vaessoo) raba- ja soometsad (kood 91D0*), piiranguvööndisse jääb väiksepinnaline puisniit (kood 6530*).

Ligude ja Niidametsa sihtkaitsevöönd paiknevad Kõpu poolsaare keskosas niiskel liivatasandikul. Ligude sihtkaitsevööndis on erinevate metsatüüpidega loodusemetsad (kood 9010*). Niidametsa sihtkaitsevööndis on kogu alal liigirikas kase-enamusega 80-100 aasta vanune soostunud lehtmets (kood 9080). Ala on oluline Eesti II kaitsekategooria taimeliikide luuderohu ja loim-vesipaunika kasvukohana ja musträhni ning kolmvarvas rähni pesitsuskohana.

Tiharu sihtkaitsevöönd paikneb Kõpu poolsaare lõunaosas. Suurema osa alast moodustab rannavallide taha jääv soostunud segamets (kood 9080). Oluline osa alast on kinnikasvanud puisniit, millest osa on viimastel aastatel puisniiduna (6530*) taastatud. Alal esineb madal soo (kood 7230), sinihelmikaniit (6410), kõrge looduskaitsealase väärtusega hallid luided (kood 2130*) ja vana loodusmets (kood 9010*).

Tiharu puisniit on eriti väärtuslik oma mitmekesise maismaatigude fauna tõttu. Sellelt on leitud 21 liiki maismaatigusid, mistõttu on see silmapaistev võrdluses ükskõik millise Eesti koosluse või lokaalfaunaga. Puisniit on väga väärtuslik elupaik oma mitmekesise taimestikuga, omapärased ja maismaatigudele väga olulised mikroelupaigad on lehtpuude (saar, sanglepp, kask) kõrged kännumättad, samuti kõdunev lamapuit. Tiharu puisniit on oluline mitmete putukaliikide, eriti sõõrsilmiku (EL Loodusdirektiivi IV kategooria ja Eesti III kategooria kaitsealune liik) elupaigana. Niitmise lakkamine puisniidul ohustaks selle haruldase liblikaliigi säilimist piirkonnas.

Taimeliikidest esineb Tiharu sihtkaitsevööndis kolm II kaitsekategooria taimeliiki (nurmlauk, värvi-paskhein ja kärbesõis) ja kaheksa III kaitsekategooria taimeliiki.

Kõriku ja Rattagu sihtkaitsevöönd paiknevad Kõpu poolsaare idaosas. Piirkond moodustab ulatusliku vanade loodusmetsade ala (kood 9010*), taimkattes valitsevad palu- ja rabastunud männikud ja soostunud lehtmetsad (kood 9080), Rattagu sihtkaitsevööndis ka rohunditerikkad kuusikud (kood 9050). Ala on märkimisväärne Eesti II kaitsekategooria taimeliigi jugapuu kasvuala. Linnuliikidest pesitsevad alal muusträhn ja kolmvarvas-rähn.

PAOPE LOODUSKAITSEALA

Ala on väga tähtis toite- ja puhkeala läbirändavatele lindudele. Maksimaalselt on siin peatunud 10 000 valgepõsk-laglet, mis moodustab 3,5% biogeograafilisest populatsioonist ning 2,8% maailma populatsioonist. Rannaniitude haudelinnustik on liigirikas ja arvukas. Alal on registreeritud 15 Linnudirektiivi I lisa liiki :väikeluik, laululuik, valgepõsk-lagle, naaskelnokk, tundra-sinirind, punaselg-õgija, veetallaja, tutkas, rüüt, väiketiiir, räusk, jõgitiir, randtiiir, tutt-tiiir, mudatilder (Paope ja Riida skv, Paope pv).

Alalt on teada ühe I kaitsekategooria (rohekas õõskeel), kolme II kaitsekategooria (läikiv kurereha, harilik muguljuur ja kärbesõis) ja seitsme III kaitsekategooria taimeliigi, ühe I kaitsekategooria imetajaliigi (euroopa naarits) ning kuue II kaitsekategooria linnuliigi esinemine.

Paope sihtkaitsevööndisse jääv Paope laht moodustab põhilise osa Paope looduskaitsealast. Laht on madalaveeline liivase, kruusase ja paese põhjaga, rannajoon on liigendatud (kood 1140, 1160). Kõige esinduslikumaks alaks on 588 ha suurune rändrahnudest üle külvatud paguveeala (kood 1140), mis on oluliseks toitealaks läbirändavatele kurvitsalistele. Alale jääb neli rikkaliku haudelinnustikuga väikesaart (kood 1620). Vööndi maismaale jäävas osas on looduskaitsealalt väärtuslikud rannaniidud (kood 1630*), aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510) ja puiskarjamaad (9070).

Kadastikus (kood 5130) asub I kaitsekategooria taimeliigi roheka õõskeele riikliku seire püsiprooviviruu aastast 1994.

Riida sihtkaitsevöönd ja Paope piiranguvöönd hõlmavad peamise osa kaitsealale jäävast rannikust. Olulise osa sellest moodustavad poolsaared. Prioriteetseks elupaigatüübiks on rannaniidud (kood 1630*) kogupindalaga 155 ha. Riida sihtkaitsevööndisse jääv karjatatav kadastik (kood 5130) võtab enda alla 38 ha.

Armioja sihtkaitsevööndis on järvikud ehk laisid – Tammelais ja Veskilais. Merega ühenduses olevatel riimveelistel laisidel on oluline osa kalakoelmutena. Armioja ja laisid on Loodusdirektiivi prioriteetse liigi ja Eesti I kategooria liigi, euroopa naaritsa, elupaigaks.

Ühendused merega (asuvad väljaspool Armioja sihtkaitsevööndit) vajavad hooldamist, sest kuival ajal kahaneb nende veepind oluliselt, kalad ei pääse tagasi merre ja vohama hakkab ka roostik.

HIRMUSTE HOIUALA

Hirmuste hoiuala paikneb Kõpu poolsaare loodeosas. Ala hõlmab Hirmuste küla mosaiikse struktuuriga põllumajanduslikke maid. Ala on nõrgalt lainja reljeefiga. Küla põllud ja kuivemad rohumaad paiknevad glatsiaalsetel kõrgendikel, mida lõuna poolt ümbritsevad mereliiva tasandikud.

Külas on valdav traditsiooniline maakasutus – arurohumaad vahelduvad põldude, puisniitude, puiskarjamaade ja metsaga. Alal tervikuna on suur ajaloolis-kultuuriline väärtus. Tegemist on hästisäilinud traditsioonilise külamaastikuga, mida on järjepidevalt kasutatud ja mida ohustab freespalkidest suvilate teke ala idaosas.

Kõik alal esinevad kõrge looduskaitse väärtusega elupaigad on poollooduslikud kooslused: kuivad lubjarikkad niidud (6210), liigirikkad aruniidud (6270*), madalikuniidud (6510), puisniidud (6530*) ja puiskarjamaad (9070).

KÕPU-VAESSOO HOIUALA

Kõpu-Vaessoo hoiualal on hästisäilinud traditsioonilise külamaastikuga Kõpu, Ojaküla ja Ülendi küla, seetõttu on see suure ajaloolis-kultuurilise väärtusega.

Poollooduslikest kooslustest on alal eriti kõrge looduskaitse väärtusega kuivad niidud lubjarikkal mullal (6210), liigirikkad niidud lubjavaesel mullal (6270*), puisniidud (6530*) ja puiskarjamaad (9070). Looduslikest kooslustest kuuluvad siia kuivad nõmmed (4030) ja kadastikud (5130).

Alal leidub arvukalt arheoloogiamälestisi (kivikalmeid, muinasasulaid ja –põlde jms, kokku 16 riikliku tähtsusega kultuurimälestist ja 31 registreerimata kohaliku tähtsusega

kinnismuistist). Ojakülas on kaks kaitstavat looduse üksikobjekti: Põrgukivi ja Suurikpõllu suurkivi.

Kõpu külamiljöo säilitamisel on vajalik jälgida arhitektuuri ja seda, et senini säilinud niidualasid ei istutataks täis (nii metsapuuliikide kui viljapuuadadega).

SUURERANNA HOIUALA

Suureranna hoiuala paikneb Kõpu poolsaare lõunaosas. Ala hõlmab Suureranna ja Laasi küla põllumajanduslikke maid. Esineb nii mereliiva tasandikku kui vanu rannavalle. Nüüdisrand on liivane ja madal. Külas on valdav traditsiooniline maakasutus – poollooduslikud rohumaad vahelduvad põldude, puiskarjamaade (kood 9070) ja metsaga. Rannas on Kõpu poolsaare ainsad rannaniidud (kood 1630*), karjatamata aladel valitsevad roostikud.

Poollooduslike elupaikade hulka kuuluvad veel liigirikkad aruniidud (6270*), nõmmed (4030), madalikuniidud (6510), liigirikkad madalsoo-niidud (7230) ning kadastikud (5130). Alal on teada kolm II kaitsekategooria (rand-orashein, loim-vesipaunikas, värvi-paskhein) ja seitse III kaitsekategooria taimeliiki.

2.3. HUVIRÜHMAD

1. Kaitstavate alade maaüksuste omanikud, kohalikud elanikud (eraisikud ja juriidilised isikud). Võimalikud huvid seoses kaitstavate aladega: harrastuskalapüük, metsa majandamine, poollooduslike koosluste hooldamine, ehitiste püstitamine, turismiga seotud ettevõtluse arendamine, loodusliku ja turvalise keskkonna säilitamine.

Metsa majandamine. Enamik kõrge looduskaitseväärtusega metsadest asub riigimaal – RMK Putkaste metskonna maadel. Eramaadest olev mets on valdavalt tšoneeritud piiranguvöönditesse, Kõpu ja Paope looduskaitseala piiranguvööndites on keelatud uuendusraie, Paope looduskaitsealal on erandina lubatud turberaie, mille juures tuleb säilitada koosluse liigiline ja vanuseline mitmekesisus.

Poollooduslike koosluste hooldamine. Huvi poollooduslike koosluste hooldamise suhtes on tagasihoidlik, kuna kohalike elanikke on vähe ja toetuste maksmine tulevikus on ebamäärane (hinnas, alade toetuskõlbulikkus jmt).

Turismiga seotud ettevõtluse arendamine. Turism, sh. aktiivturism on Hiiumaa ja eriti Kõpu-Paope piirkonna olulisemaid tegevusvaldkondi.

2. Kõrgessaare vallavalitsus.

Maine kujundamine. Kõpu ja Ristna kui nimede tuntuks tegemine Eestis ja väljaspool Eestit, piirkonna hea maine kujundamine.

Ettevõtluse arendamine ja koordineerimine. Vallavalitsuse ettevõtjate ja looduskaitset koordineerivate asutuste koostöö arendamine, ettevõtlusega tegelemise soodustamine.

Infrastruktuuri loomine. Turismi toetava infrastruktuuri loomise taotlemine (teede viimiseks mustkatte alla, parklate rajamiseks, toitlustus- ja majutuskohtade loomiseks), jäätmemajanduse korraldamine.

Planeeringute koostamine. Ristna puhkemajandusliku üldplaneeringu teemaplaneeringu koostamine (planeeringu algatajaks peaks olema riik) lahendab ühe Hiiumaa suurima turismimagneti – Ristna ranniku – kasutuse.

Investeeringute juurdehankimine. Välisabi taotlemine regionaalsetele arengu- ja keskkonnaprojektidele.

3. Riigimetsa Majandamise Keskus.

Säästliku metsamajanduse ja puhkemajanduse arendamine. Metsade looduslikkuse taastamisel (eelkõige kultuurpuistutes) on oluline osa metskonna kogemustega töötajatel. Säästlik metsamajandus on integreeritud puhkevõimaluste pakkumisega Kõpu-Paope piirkonnas (vastavalt RMK Puhkemajanduse osakonna Hiiumaa puhkeala kasutuskorralduskavale).

Tulu saamine metsade majandamisest. Suur osa kaitstavatest metsadest kuulub sihtkaitsevööndisse. Vastavalt Looduskaitseadusele on sihtkaitsevöönd väljakujunenud või kujundatavate looduslike ja poollooduslike koosluste säilitamiseks. Sihtkaitsevööndis asuvaid loodusvarasid ei arvestata tarbimisvarudena.

4. Kalandusega seotud ettevõtjad, harrastuskalurid

Kõpu looduskaitseala territooriumil kalapüügiks sobivaid siseveekogusid ei ole. Paope looduskaitsealal on kalapüük lubatud Paope sihtkaitsevööndis, kuhu jääb valdav osa kalapüügiks sobilikust alast. Kaldalt kalapüügivahendeid püügile asetada ei ole lubatud Kutseline kalapüük. Peamisteks Paope lahes kalapüügil kasutatavateks püügivahenditeks on nakkevõrgud, lisaks veel mõrrad (suu kõrgusega 1-3m ja kuni 1m) ning angerjarüsad. Lesta püügiks on ühele firmale väljastatud 1 põhjanooda kasutamise õigus. Puudub täpne ülevaade, kui palju on selles piirkonnas merel käivaid kalamehi, samuti pole teada, milline on merre viidavate võrkude ja angerjarüsadega ning mõrdade hulk.

Harrastuskalapüük. Andmed Kõpu-Paope piirkonna harrastuskalapüügi kohta puuduvad. Kõpu looduskaitsealal kalastuskohti ei ole. Mõju kaitsealale on ujuvvahendite randa transportimisel. Ujuvvahendit transporditakse randa ka väljaspool lautrikohti. Selle põhjuseks on aastatega väljakujunenud kalastuskohad (väljaspool kaitseala) ning randa viivate teede rohkus. Kõrgessaare valla üldplaneeringuga on määratud ametlikud lautrikohad, nende loetelu vt. punktis 1.5. Loodusharidus ja turism.

5. Jahipidajad. Paope looduskaitsealal on jahipidamine lubatud 1. juulist 31. märtsini, välja arvatud linnujaht, mis on keelatud aastaringselt. Kõpu looduskaitsealal jahipidamisele piiranguid ei ole, välja arvatud Kaleste, Linnaru ja Ohami sihtkaitsevööndis, kus jahipidamine on keelatud. Hoiualadel jahipidamisele piiranguid ei ole.

6. Puhkajad, turistid, matkajad. On huvitatud aktiivsest puhkusest. Tahavad nautida vaheldusrikast loodust, reostuseta mereranda, hooldatud puhkekohti ja loodusradasid. Tahavad võimalikult head infrastruktuuri, pääseda randa võimalikult paljusid teid mööda, matkata piiranguteta, puhata teistest gruppidest eraldi.

Kõpu-Paope piirkonnas on kontrollimatu turismi minimeerimiseks kuus hooldatavat telkimisala koos lõkkekohtadega ning loodusrajad, mille üheks oluliseks eesmärgiks on inimeste teavitamine. RMK Ristna looduskeskuses on väljas püsiekspositsioon piirkonna loodusväärtustest ning säästlikust metsamajandusest.

Ristna piirkonnas (Kõpu LKA Ristna piiranguvöönd ja sellega piirnevad alad) on vajalik Ristna puhkemajandusliku teemaplaneeringu koostamine.

8. Looduskaitseametnikud – Hiiumaa keskkonnateenistus, Riikliku Looduskaitsekeskuse Hiiu-Lääne regiooni Hiiumaa talitus, Keskkonnainspeksioon.

Riiklik Looduskaitsekeskus on Keskkonnaministeeriumi hallatav asutus. Looduskaitseametnike kohustuseks on Kõpu kaitstavate alade kaitse-eesmärkide ning elupaikade ja liikide soodsa seisundi tagamine; kaitsekorralduslike tööde tegemine; kaitstavate alade loodusväärtuste tutvustamine loodust mittekahjustaval viisil; koostöö kohalike elanike ja omavalitsustega loodusteadlikkuse suurendamiseks ja leidmaks lahendusi, et soovitud tegevused toimuks loodust mittekahjustaval või kõige vähem kahjustaval viisil.

Kuna kõik käesoleva kaitsekorralduskavaga käsitletavad Kõpu-Paope piirkonna kaitstavad alad on pakutud Eesti riigi poolt Natura 2000 võrgustikku, siis on Eesti riigi kohustus nende alade kaitse korraldamine ja loodusväärtuste püsimisele kaasa aitamine. Elupaikade seisundist ja kehtestatud kaitsemeetmetest annavad liikmesriigid perioodiliselt aru ka Euroopa Komisjonile.

Keskkonnainspeksioon korraldab keskkonnajärelevalve.

8. Loodusteadlased. On huvitatud looduslikus seisundis olevate maastike ning poollooduslike koosluste säilitamisest ja teaduslike uuringute teostamisest.

3. KAITSTAVATE ALADE LOODUSVÄÄRTUSED, KAITSE-EESMÄRGID, OHUD JA TEGEVUSED

3.1. KAITSTAVAD ELUPAIGATÜÜBID, KAITSE-EESMÄRGID, OHUD JA TEGEVUSED

3.1.1. Kõpu looduskaitseala

Tabel 1. Kõpu looduskaitseala kaitse-eesmärgid, ohud, tegevused

Elupaiga-tüübid	Kaitse-eesmärk	Ohutegur	Ohuteguri mõju	Vajalikud tegevused
Ristna sihtkaitsevöönd				
1210	Vanade looduslike metsaosade säilitamine Rannikukoosluste kaitse	Metsatulekahju	Suur	Vanade loodusmetsade säilitamine, fragmenteerumise vältimine Väljakujunenud kooslusetüüpide säilitamine Turismi suunamine Järelevalve Teavitus Seire
2120		Kontrollimatu turism	Suur	
2180		Ebapiisav teadlikkus	Keskmine	
9010*		Raie	Väike	
		Merereostus	Suur	
		Rannikukoosluste kahjustamine mootorsõidukitega	Suur	
Heistesoo sihtkaitsevöönd				
7210	Metsaökosüsteemi arengu tagamine üksnes loodusliku protsessina	Kontrollimatu turism	Väike	Järelevalve Teavitus Seire
7230		Ebapiisav teadlikkus	Keskmine	
9010		Soode veerežiimi rikkumine	Väike	
9080		Ebaseaduslik raie	Väike	
		Metsatulekahju	Väike	
Kaleste sihtkaitsevöönd				
1210	Metsaökosüsteemi arengu tagamine üksnes loodusliku protsessina	Rannikukoosluste kahjustamine mootorsõidukitega	Suur	Järelevalve Turismi suunamine Teavitamine Seire
2110				
2120				
2130*		Metsatulekahju	Keskmine	

2180		Ebapiisav teadlikkus	Keskmine	
7230		Ebaseaduslik raie	Väike	
9010*		Soode veerežiimi rikkumine	Väike	
9050				
9080		Merereostus	Suur	
Kriipsuränga sihtkaitsevöönd				
2130	Metsaökosüsteemi arengu tagamine üksnes loodusliku protsessina	Metsatulekahju	Suur	Järelevalve
2180		Kontrollimatu turism	Suur	Turismi suunamine
9010		Rannikukoosluste kahjustamine mootorsõidukitega	Suur	Teavitamine
9050		Merereostus	Suur	Seire
Kõriku sihtkaitsevöönd				
9010*	Metsaökosüsteemi arengu tagamine üksnes loodusliku protsessina	Kontrollimatu turism	Väike	Järelevalve
9080		Metsatulekahju	Väike	Väljakujunenud kooslusetüüpide säilitamine Teavitus Seire
Lepistupao sihtkaitsevöönd				
9010*	Metsaökosüsteemi arengu tagamine üksnes loodusliku protsessina	Metsatulekahju	Keskmine	Järelevalve
9080		Ebapiisav teadlikkus	Keskmine	Turismi suunamine Teavitus Seire
Ligude sihtkaitsevöönd				
9010*	Metsaökosüsteemi arengu tagamine üksnes loodusliku protsessina	Ebapiisav teadlikkus	Keskmine	Järelevalve
		Ebaseaduslik raie	Väike	Turismi suunamine
		Metsatulekahju	Väike	Teavitus Seire
Linnaru sihtkaitsevöönd				
2130	Metsaökosüsteemi arengu	Metsatulekahju	Suur	Järelevalve

2180 9010* 9050	tagamine üksnes loodusliku protsessina	Kontrollimatu turism	Suur	Turismi suunamine Teavitus Seire
		Rannikukoosluste kahjustamine mootorsõidukitega	Suur	
		Merereostus	Suur	
Niidametsa sihtkaitsevöönd				
9080	Metsaökosüsteemi arengu tagamine üksnes loodusliku protsessina	Ebapiisav teadlikkus	Keskmine	Järelevalve
		Ebaseaduslik raie	Väike	Teavitus
		Metsatulekahju	Väike	Seire
Ohami sihtkaitsevöönd				
2120 2180 9010*	Metsaökosüsteemi arengu tagamine üksnes loodusliku protsessina	Metsatulekahju	Suur	Järelevalve
		Kontrollimatu turism	Suur	Turismi suunamine
		Rannikukoosluste kahjustamine mootorsõidukitega	Suur	Teavitus Seire
		Ebapiisav teadlikkus	Keskmine	
		Merereostus	Suur	
Palli sihtkaitsevöönd				
9010 9080	Metsaökosüsteemi arengu tagamine üksnes loodusliku protsessina	Metsatulekahju	Suur	Järelevalve
		Kontrollimatu turism	Suur	Turismi suunamine Teavitus
		Ebapiisav teadlikkus	Keskmine	Seire
Rattagu sihtkaitsevöönd				
9010* 9050 9080	Metsaökosüsteemi arengu tagamine üksnes loodusliku protsessina	Kontrollimatu turism	Väike	Järelevalve
		Metsatulekahju	Väike	Väljakujunenud kooslusetüüpide säilitamine
		Ebaseaduslik raie	Väike	Teavitus Seire
Roogoja sihtkaitsevöönd				
2130	Metsaökosüsteemi arengu	Metsatulekahju	Keskmine	Järelevalve

6530 9010 9080	tagamine üksnes loodusliku protsessina	Ebaseaduslik raie Merereostus	Väike Suur	Teavitus Seire
Väikesoode sihtkaitsevöönd				
7230 9010 9080	Metsaökosüsteemi ja soostuvate alade arengu tagamine üksnes loodusliku protsessina	Kontrollimatu turism Metsatulekahju Soode veerežiimi rikkumine	Keskmine Väike Väike	Järelevalve Turismi suunamine Teavitus Seire
Hirmuste sihtkaitsevöönd				
2120 2180 9010*	Vanade looduslike metsaosade säilitamine ja looduslik areng Rannikukoosluste kaitse Metsakoosluste loodusliku mitmekesisuse taastamine	Metsatulekahju Kontrollimatu turism Ülemäärane raie Raie Merereostus	Suur Suur Väike Väike Suur	Vanade loodusmetsade säilitamine, fragmenteerumise vältimine Turismi suunamine Järelevalve Teavitus Seire Metsade looduslikkuse taastamise kava koostamine
Mägipe sihtkaitsevöönd				
2130 2180 9010 9080	Lüitemännikute ja vanade looduslike metsaosade looduslik areng Metsakoosluste loodusliku mitmekesisuse taastamine	Metsatulekahju Ebapiisav teadlikkus Ülemäärane raie Merereostus	Suur Keskmine Väike Suur	Vanade loodusmetsade säilitamine, fragmenteerumise vältimine Turismi suunamine Järelevalve Metsade looduslikkuse taastamise kava koostamine Teavitus Seire
Arapsi sihtkaitsevöönd				
7230 9010*	Männikute ja vanade looduslike metsaosade	Raie Metsatulekahju	Keskmine Keskmine	Vanade loodusmetsade säilitamine, fragmenteerumise vältimine

9050 9080	looduslik areng Metsakoosluste loodusliku mitmekesisuse taastamine ning seejärel looduslikule arengule jätmise	Ülemäärane raie	Keskmine	Metsade looduslikkuse taastamise kava koostamine Turismi suunamine Järelevalve Seire
Rebastemäe sihtkaitsevöönd				
9010 9080 91D0*	Männikute ja vanade looduslike metsaosade looduslik areng Metsakoosluste loodusliku mitmekesisuse taastamine ning seejärel looduslikule arengule jätmise Metsakoosluste ning maastiku tutvustamine	Kontrollimatu turism Ülemäärane raie Metsatulekahju Merereostus	Suur Keskmine Keskmine Suur	Vanade looduspõlvade säilitamine, fragmenteerumise vältimine Metsade looduslikkuse taastamise kava koostamine Turismi suunamine Järelevalve Seire
Tiharu sihtkaitsevöönd				
2130 6410 6530 7230 9010 9080	Poollooduslike koosluste taastamine ja hooldamine	Traditsioonilise maakasutuse kadumine Ebapiisav teadlikkus Ehitustegevus Kontrollimatu turism Merereostus	Suur Suur Väike Väike Suur	Turismi suunamine Järelevalve Teavitus Seire Toetuste maksmine traditsioonilise maakasutuse säilitamiseks
Kõivasoo sihtkaitsevöönd				
91D0*	Sookoosluste säilitamine ja taastamine Loodusliku mitmekesisuse kaitse	Kuivendus Tuleoht Ebapiisav teadlikkus	Keskmine Väike Väike	Kraavide sulgemine Järelevalve Teavitus Seire
Ristna piiranguvöönd				
1210 2120	Rannikukoosluste säilitamine Looduse mitmekesisuse ja maastikuilme kaitse	Ehitustegevus Kontrollimatu turism Ebapiisav teadlikkus	Suur Suur Suur	Turismi suunamine Teavitus Järelevalve

		Merereostus	Suur	Seire
Kaleste piiranguvöönd				
2110	Rannikukoosluste kaitse Ala puhkeväärtuste säästlik kasutamine	Kontrollimatu turism	Suur	Turismi suunamine
2120		Inimeste ebapiisav teadlikkus	Suur	Teavitus
2130		Merereostus	Suur	Järelevalve Seire
Kõivasoo piiranguvöönd				
6210	Looduse mitmekesisuse ja maastikuilme kaitse	Traditsioonilise maakasutuse kadumine	Suur	Toetuste maksmine traditsioonilise maakasutuse säilitamiseks
6270		Inimeste ebapiisav teadlikkus	Suur	Teavitus
6530* 91D0*		Ehitustegevus	Väike	Seire
Põhjaranna piiranguvöönd				
9080	Maastikuilme säilitamine ja kaitseala terviklikkuse tagamine	Ehitustegevus	Keskmine	Teavitus Seire
		Inimeste ebapiisav teadlikkus	Keskmine	

3.1.2. Paope looduskaitseala

Tabel 2. Paope looduskaitseala kaitse-eesmärgid, ohud, tegevused

Loodus- väärtused	Kaitse-eesmärk	Ohutegur	Ohuteguri mõju	Vajalikud tegevused		
Paope sihtkaitsevöönd						
1110	Rannikukoosluste, rannikumere ja linnustiku ning kaitsealuste taimeliikide kasvukohtade kaitse	Traditsioonilise maakasutuse kadumine	Suur	Turismi suunamine		
1140		Kalade kudealade hävimine	Suur	Teavitamine		
1150*				Merereostus (naftareostus)	Suur	Toetuste maksmine traditsioonilise maakasutuse säilitamiseks
1160		Kontrollimatu turism	Keskmine			Seire
1620						
1630						

Riida sihtkaitsevöönd				
1630	Rannikukoosluste, linnustiku ning kaitsealuste taimeliikide kasvukohtade kaitse	Traditsioonilise maakasutuse kadumine	Suur	Turismi suunamine Teavitamine Toetuste maksmine traditsioonilise maakasutuse säilitamiseks Seire
5130		Ehitustegevus	Keskmine	
6210		Kontrollimatu turism	Keskmine	
6280*		Merereostus	Suur	
6430				
Armioja sihtkaitsevöönd				
3260	Armioja ja laaside ning metsakoosluste ja kaitsealuste liikide elupaikade kaitse	Loodusinfo vähesus (kaitsealuste elupaikade ja liikide kohta)	Suur	Turismi suunamine Järelevalve Seire ja vajalike uuringute läbiviimine
7220		Kontrollimatu turism	Suur	
7230				
9010*				
Paope piiranguvöönd				
1630	Poollooduslike koosluste ja maastikuilme säilitamine	Traditsioonilise maakasutuse kadumine	Suur	Turismi suunamine Järelevalve Teavitus Seire Toetuste maksmine traditsioonilise maakasutuse säilitamiseks Oja suudme puhastamine
5130		Inimeste ebapiisav teadlikkus	Suur	
		Kalade kudealade hävimine	Suur	
		Kontrollimatu turism	Väike	
		Ehitustegevus	Väike	
		Merereostus	Suur	

3.1.3. Hoiualad

Tabel 3. Hoiualade kaitse-eesmärgid, ohud, tegevused

Loodus- väärtused	Kaitse-eesmärk	Ohutegur	Ohuteguri mõju	Vajalikud tegevused
Hirmuste hoiuala				
6510	Kaitsealuste koosluste kaitse	Traditsioonilise maakasutuse kadumine	Suur	Turismi suunamine Järelevalve
6280*				

6270*		Inimeste ebapiisav teadlikkus	Suur	Teavitus Seire Toetuste maksmine traditsioonilise maakasutuse säilitamiseks
6530*		Ehitustegevus	Keskmine	
9070		Kontrollimatu turism	Väike	
Kõpu-Vaessoo hoiuala				
4030	Kaitsealuste koosluste kaitse	Traditsioonilise maakasutuse kadumine	Suur	Teavitus Seire Toetuste maksmine traditsioonilise maakasutuse säilitamiseks
5130				
6270*		Inimeste ebapiisav teadlikkus	Keskmine	
6280*				
6510		Kontrollimatu turism	Keskmine	
6530*		Ehitustegevus	Keskmine	
9070				
Suureranna hoiuala				
1630*	Kaitsealuste koosluste kaitse	Traditsioonilise maakasutuse kadumine	Suur	Teavitus Seire Toetuste maksmine traditsioonilise maakasutuse säilitamiseks
4030				
5130		Inimeste ebapiisav teadlikkus	Keskmine	
6270*				
6430		Ehitustegevus	Keskmine	
6530*		Elupaikade asjatundmatu taastamine	Keskmine	
7230				
9070	Kontrollimatu turism	Keskmine		

3.2. KAITSTAVAD TAIMELIIGID, OHUD JA TEGEVUSED

Tabel 4. Kõpu ja Paope LKA ja Hirmuste, Suureranna, Kõpu-Vaessoo hoiualade maismaa osa kaitstavate seene-, sambliku-, sambla- ja soontaimeliikide esinemine kaitse- ja hoiualadel, ohud ja kaitsemeetmed

1.	Kõpu looduskaitseala			
Jrk	Vööndi nimetus	Kaitstavad liigid (kasvukoha lühend)	Ohutegurid / mõju olulisus	Kaitse ja majandamine/lisa liigiinfo
1.1	Ristna 1, 2 skv	Soontaimed II kat Madal kadakkaer (R)	Rannikuliikide (R) ja metsaliikide (M) peamine ohutegur on	Turismivoogude ja külastuse reguleerimine puhkekohtade

		<p>Müürkevadik (R) Rand-orashein (R) III kat Tumepunane neuvaip (M) Rand-seahernes (R) Suur käöpõll (M) Kahelehine käokeel (M) Aas-karukell (R)</p> <p>Imetajad II kat põhja-nahkhiir, brandti lendlane, veelendlane, habelendlane ja suurkõrv</p>	kontrollimatu turism. Oht – suur.	<p>rajamise ja sinna suunamisega. Mootorsõidukitega liiklemise reguleerimine. Järelevalve tõhustamine. * Vööndis leitud haruldane seen koldne kübarnarmik.</p>
1.2.	Ohami skv	<p>Seened III kat Liiv-kampnarmik (M) Hall hundiseenik (M)</p> <p>Soontaimed II kat Rand-orashein (R) III kat Aas-karukell (R)</p>	Rannikuliikide (R) peamine ohutegur on kontrollimatu turism. Oht – suur.	<p>Turismi suunamine. Mootorsõidukitega liiklemise reguleerimine. Järelevalve tõhustamine. * Vööndis leitud PR seen pruun kübarnarmik ja hiline luiteseen.</p>
1.3.	Hirmuste skv	<p>Soontaimed II kat Rand-orashein (R) III kat Laialehine neuvaip (M) Aas-karukell (R)</p>	Rannikuliikide (R) peamine ohutegur on kontrollimatu turism. Oht – suur. Metsaliikide (M) ohutegur on valgustingimuste muutumine võimalike hooldustööde käigus. Oht – väike.	<p>Turismi suunamine. Mootorsõidukitega liiklemise reguleerimine. Järelevalve tõhustamine.</p>
1.4.	Kriipsuränga skv	<p>Seened I kat Lilla põdramokk (M)</p> <p>Samblikud II kat Oksa-tuustsamblik (M) III kat Harilik koobassamblik (M)</p> <p>Sammaltaimed I kat Roheline hiidkupar (M)</p>	Rannikuliikide (R) peamine ohutegur on kontrollimatu turism. Oht – suur. Sooliikide (S) peamine ohutegur on kuivenduse kaudne mõju (oht väike). Sooservades on ohuks ka	<p>Ranniku- ja rannikumetsa liikide kaitseks on vajalik turismi suunamine ning mootorsõidukitega liiklemise reguleerimine. Soo- ja metsaliikide säilimine on tagatud planeeritud Kõpu LKA</p>

		<p>II kat Lainjas põikkupar (M) III kat Helli ebatähtlehik (M) Sulgjas õhik (M)</p> <p>Soontaimed</p> <p>II kat Lääne mõõkrohi (S) Täpiline sõrmkäpp (S) Russovi sõrmkäpp (S) Rand-orashein (R) Luuderohi (M) Väike käopõll (M) Kärbesõis (S) Harilik jugapuu (M)</p> <p>III kat Roomav öövilge (M) Harilik käoraamat(S-PL) Paas-kolmissõnajalg (M) Vööthuul-sõrmkäpp (M) Kahkjaspunane sõrmkäpp (S-PL) Kuradi-sõrmkäpp (M) Kahkjaspunase sõrmkäpa kollaseõieline alamliik (S-PL) Soo-neiuvaip (S) Suur käopõll (M) Aas-karukell (R) Kahelehine käokeel (M-PL)</p>	<p>võsatumine ja metsastumine (10-aastase perioodi jooksul oht – väike).</p> <p>Metsaliikide (M) ohutegur on inimõju ebaseadusliku raie ja tallamise näol.</p> <p>Oht – väike.</p>	<p>Kriipsuränga skv kaitseriimiga (looduslik skv).</p> <p>Seenestiku kaitseks tuleks kogu kvartali 40 ulatuses, välja arvatud mereäärne riba, ja kv 41 er 1-6 keelata seente korjamine ja (selle vältimiseks) soovitatavalt ka inimeste liikumine 15. juulist 1. novembrini (Parmasto jt, 2004). Järelevalve tõhustamine.</p> <p>* PR seened lehterüdik, vurrrik ja haruldased seened kollane lambaseenik, lilla laipoorik ning Scytinostromella heterogenea.</p> <p>*Leitud PR sambliku norra porosamblik</p> <p>*Eesti ainuleid sammaltaim Rhytiadelphus loreus.</p>
1.5.	Mägipe skv	<p>Seened</p> <p>III kat Liiv-kampernarmik (M) Taiga peenpoorik (M)</p> <p>Sammaltaimed</p> <p>III kat Helli ebatähtlehik (M) Viirealine turbasammal (S)</p>	<p>Rannikuliikide (R) ja rannikumetsa liikide (M) peamine ohutegur on kontrollimatu turism.</p> <p>Oht – suur.</p> <p>Möirasoo on sooliikide (S) peamine ohutegur kontrollimatu</p>	<p>Ranniku- ja rannikumetsa liikide kaitseks on vajalik turismi suunamine ning mootorsõidukitega liiklemise reguleerimine.</p> <p>Järelevalve tõhustamine.</p>

		<p>Soontaimed</p> <p>II kat Russovi sõrmkäpp (S) Rand-orashein (R) Harilik jugapuu (M)</p> <p>III kat Vööthuul-sõrmkäpp (S, M) Kahkjaspunane sõrmkäpp (S) Kuradi-sõrmkäpp (S, M) Roomav öövilge (M) Rand-seahernes (R) Aas-karukell (R)</p>	<p>turism.</p> <p>Oht – keskmine (aktiivselt külastatava Neljateeristi loodusraja servas).</p> <p>Sooliikide (S) ohutegur on kuivenduse kaudne mõju. Oht-väike.</p> <p>Sooservades on ohuks ka võsatumine ja metsastumine (10-aastase perioodi jooksul oht – väike).</p>	<p>Rannikul paiknev olemasolev RMK Mägipe puhkekoha ümbrus vajab pidevat jälgimist ja koormustaluvuse hinnanguid.</p> <p>Neljateeristi loodusrada (osaliselt Mägipe skv-s) vajab iga-aastast hooldust aktiivsel külastusperioodil (maist-septembrini k.a.) ja pidevat jälgimist ning koormustaluvuse hinnanguid.</p> <p>* Vööndis leitud PR seen vurrik, pruun kübarnarmik ja kausjas maatäht.</p>
1.6.	Linnaru skv	<p>Seened</p> <p>III kat Taiga peenpoorik (M) Samblikud</p> <p>II kat Sire-säärsamblik (S-M)</p> <p>III kat Pikk lõhnasamblik (S-M) Harilik kopsusamblik (M) Niitjas rihmsamblik (S) Harilik koobassamblik (S-M)</p> <p>Sammaltaimed</p> <p>I kat Roheline hiidkupa (M)</p> <p>III kat Sulgjas õhik (M)</p> <p>Soontaimed</p> <p>II kat Rand-orashein (R) Paas-kolmissõnajalg (M) Harilik jugapuu (M)</p> <p>III kat Vööthuul-sõrmkäpp (M) Kuradi-sõrmkäpp (M)</p>	<p>Rannikuliikide (R) ja rannikumetsa liikide (M) peamine ohutegur on kontrollimatu turism ja sellega kaasnev. Oht – suur.</p> <p>Rohelise hiidkupra (M) kahes leiukohas kontrollimatu turism (Rebastemäe loodusraja ja Neljateeristi loodusraja vahetus läheduses). Oht – keskmine.</p>	<p>Ranniku- ja rannikumetsa liikide kaitseks on vajalik turismi suunamine ning mootorsõidukitega liiklemise reguleerimine.</p> <p>Järelevalve tõhustamine.</p> <p>Rebastemäe (osaliselt Linnaru skv-s ja Neljateeristi loodusrada (osaliselt Linnaru skv-s) vajavad iga-aastast hooldust aktiivsel külastusperioodil (maist-septembrini k.a.) ja pidevat jälgimist ning koormustaluvuse hinnanguid. Hooldustööde käigus arvestada kindlasti roheline hiidkupra kasvukohtadega.</p> <p>* Vööndis leitud PR seen kausjas</p>

		<p>Tumepunane neiuvaip (M-PL) Laialehine neiuvaip (M) Roomav öövilge (M) Suur käopõll (M) Pruunikas pesajuur (M) Kahelehine käokeel (M) Aas-karukell (R)</p>		<p>maatäht, haruldane seen koldne kübarnarmik - Mägipe lookuusikus.</p>
1.7.	Rebastemäe skv	<p>Soontaimed I kat Lehitu pisikäpp (M) III kat Vööthuul-sõrmkäpp (M) Kuradi-sõrmkäpp (M) Roomav öövilge (M) Suur käopõll (M) Pruunikas pesajuur (M) Kahelehine käokeel (M)</p>	<p>Lehitu pisikäpa (M) leiukohas on ohuks kontrollimatu turism (Rebastemäe loodusrada). Oht – suur.</p>	<p>Rebastemäe loodusraja hooldustööde käigus vajalik jälgida lehitu pisikäpa seisundit, vajadusel täiendada rajatõkkeid liigi kaitse huvides. Järelevalve tõhustamine.</p>
1.8.	Palli skv	<p>Soontaimed II kat. Harilik jugapuu (M) III kat Vööthuul-sõrmkäpp (M) Kuradi-sõrmkäpp (M) Roomav öövilge (M) Suur käopõll (M) Pruunikas pesajuur (M) Kahelehine käokeel (M)</p>	<p>Arvestatav oht puudub.</p>	<p>Palli sihtkaitsevööndi (looduslik) režiim tagab liikide säilimise juhul kui ümbritseval mõjualal ei toimu ulatuslikke raie- või kuivendustöid. Järelevalve tõhustamine.</p>
1.9.	Heistesoo skv	<p>Soontaimed II kat Lääne mõõkrohi (S) Russovi sõrmkäpp (S) Soohiilakas (S) Kärbesõis (S-PL) Mustjas sepsikas (S) III kat Vööthuul-sõrmkäpp (M) Kuradi-sõrmkäpp (M)</p>	<p>Ohuks soo-(S) ja sooserva (S-PL) liikidele on niiskusrežiimi mõjutavad tegevused (kuivendus, raietööd) ümbruskonnas. Oht – väike.</p>	<p>Heistesoo sihtkaitsevööndi režiim (looduslik) tagab liikide säilimise juhul, kui ümbritseval mõjualal ei toimu ulatuslikke raie- või kuivendustöid. Järelevalve tõhustamine.</p>

		<p>Kahkjaspunane sõrmkäpp(S-PL) Kahkjaspunase sõrmkäpa kollaseõieline alamliik (S-PL)</p> <p>Imetajad II kat põhja-nahkhiir, brandti lendlane, veelendlane, habelendlane ja suurkõrv</p>		
1.10.	Väikesoode skv	<p>Seened III kat Taiga peenpoorik (M)</p> <p>Soontaimed II kat Loim-vesipaunikas (S) III kat Vööthuul-sõrmkäpp (M) Kuradi-sõrmkäpp (M) Laialehine neiuvaip (M) Suur käopõll (M) Väike vesiroos(V) Kahelehine käokeel (M)</p>	Ohuks sooliikidele (S) on niiskusrežiimi mõjutavad tegevused ümbruskonnas (kuivendus) ja metsaliikidele (M) omavoliline raie. Oht – väike.	Kõpu looduskaitseala Väikesoode skv kaitseraie (looduslik areng) tagab liikide säilimise juhul kui ümbritseval mõjualal ei toimu ulatuslikke raie- või kuivendustöid. Järelevalve tõhustamine. * Vööndis leitud PR seen pruun kübarnarmik.
1.11.	Kaleste skv	<p>Sammaltaimed I kat Roheline hiidkupar (M) III kat Helli ebatähtlehik (M)</p> <p>Soontaimed II kat Oja-haneputk (V) Randtarn (R) Kõdu-koralljuur (M) Rand-orashein (R) Rand-ogaputk (R) Harilik muguljuur (PL) Loim-vesipaunikas (S) Väike käopõll (M) Harilik jugapuu (M)</p>	<p>Rannikuliikide (R) ja rannikumetsa liikide (M) peamine ohutegur on kontrollimatu turism. Oht – suur.</p> <p>Metsaliikidele (M) on ohuks ebaseaduslik raie. Oht – väike.</p>	Ranniku- ja rannikumetsa liikide kaitseks on vajalik turismi suunamine ning mootorsõidukitega liiklemise reguleerimine. Olemasolev parkla ja puhkekoha planeeritav laiendus vajavad pidevat jälgimist ja koormustaluvuse hinnanguid. Vööndi kaitseraie (looduslik) tagab metsaliikide ja ka servaalade kaitse. Lilla võrkpooriku Euroopa ainsa leiukoha kaitseks tuleks Kaleste

		<p>III kat Kahkjaspunane sõrmkäpp (PL,S) Vööthuul-sõrmkäpp (M) Kuradi-sõrmkäpp (M) Tumepunane neiuvaip (PL) Laialehine neiuvaip (M) Soo-neiuvaip (S, PL) Ungrukold (M) Harilik käöraamat (PL) Rand-seahernes (R) Suur käopõll (M) Pruunikas pesajuur (M) Villane katkujuur (R) Kahelehine käokeel (PL) Aas-karukell (R)</p>		<p>sihtkaitsevööndi kvartal 33 eraldistes 18-20 ning külgneva kvartali 44 eraldistes 1 ja 2 tagada metsa täielik kaitse; oluline on mistahes raiete ja lamapuidu koristamise ärajätmine (Parmasto jt. 2004) Järelevalve tõhustamine. * Vööndis leitud Euroopa ainuleid seen lilla võrkpoorik – relikt, PR seen pruun kübarnarmik, haruldased lilla laipoorik ja koldne kübarnarmik.</p>
1.12.	Arapsi skv 1, 2	<p>Soontaimed II kat Loim-vesipaunikas (S) III kat Suur käopõll (M) Kahkjaspunane sõrmkäpp (S-PL) Vööthuul-sõrmkäpp (M) Kuradi-sõrmkäpp (M) Suur käopõll (M) Kahelehine käokeel (M)</p>	<p>Ohuks sooliikidele (S) on niiskusrežiimi mõjutavad tegevused ümbruskonnas (kuivendus ja ka raie). Metsaliikide (M) ohuks on raie. Oht – väike.</p>	<p>Vööndi kaitseriim (hooldatav) peaks tagama metsaliikide ja ka servaalade kaitse. Raiejätmeid ei tohiks paigutada madalatesse loim-vesipaunikaga padudesse (Järvepadu). Järelevalve tõhustamine.</p>
1.13.	Lepistupao skv	<p>Soontaimed III kat Suur käopõll (M) Vööthuul-sõrmkäpp (M) Kuradi-sõrmkäpp (M) Suur käopõll (M) Kahelehine käokeel (M)</p>	<p>Metsaliikide (M) ohuks võib olla ebaseaduslik raie. Oht – väike.</p>	<p>Vööndi kaitseriim (looduslik areng) tagab liikide kaitse. Järelevalve tõhustamine.</p>
1.14.	Kõivasoo skv			<p>Liigivaene rabamets, looduslik skv</p>

	Kõivasoo pv	Soontaimed I kat Rohekas õõskeel (PL) II kat Kärbesõis (PL) Tõmmu käpp (PL) III kat Kahkjaspunane sõrmkäpp(PL) Vööthuul-sõrmkäpp (M) Kuradi-sõrmkäpp (M) Tumepunane neuvaip (PL) Laialehine neuvaip (M) Soo-neuvaip (S, PL) Harilik käöraamat (PL) Suur käopõll (PL) Kahelehine käokeel (PL)	Poollooduslike koosluste (PL) kinnikasvamine, võsastumine ja metsastumine traditsioonilise majandamise lakkamisel. Oht-keskmise (majandamine toimub suures osas looduskaitsega tegelevate asutuste toel ja initsiatiivil).	Vööndi kaitsereežiim (hooldatav skv) tagab olulisemate liikide kaitse. Liikide säilimine tagatakse koosluste hooldamisega.
1.15.	Ligude skv	Soontaimed II kat Luuderohi (M) Loim-vesipaunikas (S) Väike käopõll (M) III kat Vööthuul-sõrmkäpp (M) Kuradi-sõrmkäpp (M) Ungrukold (M) Suur käopõll (M) Pruunikas pesajuur (M) Kahelehine käokeel (M)	Metsaliikide (M) ohuks võib olla ebaseaduslik raie. Oht – väike. Sooliikide (S) ohuks võib olla kuivenduse kaudne mõju. Oht – väike.	Vööndi kaitsereežiim (looduslik areng) tagab liikide kaitse. Järelevalve tõhustamine.
1.16.	Niidametsa skv	Soontaimed III kat Vööthuul-sõrmkäpp (M) Kuradi-sõrmkäpp (M) Suur käopõll (M) Kahelehine käokeel (M)	Metsaliikidele (M) on ohuks ebaseaduslik raie. Oht – väike.	Vööndi kaitsereežiim (looduslik areng) tagab liikide kaitse. Järelevalve tõhustamine.
1.17.	Tiharu skv	Seened II kat (M-PL)- lepa-kärbeseseen Sammaltaimed	Puisniidu (PL) liikidele on hooldamise lakkamisel ohuks võsastumine ja kinnikasvamine.	Vööndi kaitsereežiim (hooldatav skv) tagab liikide kaitse. Liikide kaitse tagatakse koosluste

		III kat harilik valvik (M-PL) Soontaimed II kat Nurmlauk (PL) Kärbesõis (PL) III kat Kahkjaspunane sõrmkäpp(PL) Vööthuul-sõrmkäpp (M-PL) Kuradi-sõrmkäpp (M-PL)) Soo-neiuvaip (PL) Harilik käoraamat (PL) Suur käopõll (PL) Hall käpp (PL) Villane katkujuur (R) Kahelehine käokeel (PL) Värvi-paskhein (PL)	Oht – keskmine. Lepa-kärbeseseene (PL) ja hariliku valviku (M-PL) puhul võib oht olla hooldamise käigus puurinde liigne maharaiumine, mis muudab oluliselt valgustingimusi. Oht – väike.	hooldamisega.
1.18.	Roogoja skv	Soontaimed III kat Vööthuul-sõrmkäpp (M) Kuradi-sõrmkäpp (M) Suur käopõll (M) Kahelehine käokeel (M)	Metsaliikide (M) ohuks on ebaseaduslik raie. Oht – väike.	Vööndi kaitserežiim (looduslik areng) tagab liikide kaitse, kuid arvestades seda et alal esinevad vanad kinnikasvanud puisniidud, võivad ka osa liigid taanduda. Järelevalve tõhustamine.
1.19.	Kõriku skv	Soontaimed III kat Vööthuul-sõrmkäpp (M) Kuradi-sõrmkäpp (M) Suur käopõll (M)	Metsaliikidele (M) on ohuks on ebaseaduslik raie. Oht – väike.	Vööndi kaitserežiim (looduslik areng) tagab liikide kaitse Järelevalve tõhustamine. * Vööndis leitud PR seen lilla nõõbik (metsakõdul ja lamapuidul).
1.20.	Rattagu skv	Soontaimed II kat Harilik jugapuu (M) III kat Vööthuul-sõrmkäpp (M) Kuradi-sõrmkäpp (M) Suur käopõll (M)	Metsaliikide (M) on ohuks on ebaseaduslik raie. Oht – väike.	Vööndi kaitserežiim (looduslik areng) tagab liikide kaitse. Järelevalve tõhustamine.

		Kahelehine käokeel (M)		
2.	Paope looduskaitseala			
2.1	Paope skv	Soontaimed I kat Rohekas õõskeel (PL) II kat Läkiv kurereha (PL) Harilik muguljuur (PL) Kärbesõis (PL) III kat Kahkjaspunane sõrmkäpp(PL) Soo-neiuvaip (PL) Harilik käoraamat (PL) Suur käopõll (PL) Hall käpp (PL) Kahelehine käokeel (PL) Rohekas käokeel (PL) Imetajad II kat Veelendlane	Poollooduslike koosluste (PL) kinnikasvamine, võsastumine ja metsastumine traditsioonilise majandamise lakkamisel. Oht-keskmine (majandamine toimub suures osas looduskaitsega tegelevate asutuste toel ja initsiatiivil).	Roheka õõskeele kasvukoht vajab lisahooldust kaitsealuste liikide liigikaitse raames populatsiooni säilitamiseks ja laiendamiseks (vt ka Roheka õõskeele kaitsekorralduskava, 2001). Võõndi kaitsereežiim (hooldatav skv) tagab koosluste ja ülejäänud liikide kaitse. Liikide kaitse tagatakse koosluste hooldamisega.
2.2	Armioja skv	Imetajad I kat Euroopa naarits		
3.	Hirmuste hoiuala	Soontaimed II kat Mürkevadik (PL) Kärbesõis (PL) III kat Kahkjaspunane sõrmkäpp(PL) Vööthuul-sõrmkäpp (M, PL) Kuradi-sõrmkäpp (M, PL) Tumepunane neiuvaip (PL) Soo-neiuvaip (PL) Harilik käoraamat (PL) Suur käopõll (PL) Hall käpp (PL) Kahelehine käokeel (PL)	Poollooduslike koosluste (PL) kinnikasvamine, võsastumine ja metsastumine traditsioonilise majandamise lakkamisel. Oht-keskmine (majandamine toimub suures osas looduskaitsega tegelevate asutuste toel ja initsiatiivil)	Hoiuala kaitse-eesmärk eeldab koosluste hooldamist ja liikide kaitset. Liikide kaitse tagatakse koosluste hooldamisega.

		Rohekas käokeel (PL) Aas-karukell (PL) Värvi-paskhein (PL)		
4.	Kõpu-Vaessoo hoiuala	Soontaimed II kat Kärbesõis (PL) III kat Kahkjaspunane sõrmkäpp(PL) Vööthuul-sõrmkäpp (M) Kuradi-sõrmkäpp (M) Tumepunane neuuvaip (PL) Laialehine neuuvaip (M) Soo-neuuvaip (S, PL) Harilik käoraamat (PL) Suur käopõll (PL) Kahelehine käokeel (PL) Rohekas käokeel (PL) Aas-karukell (PL)	Poollooduslike koosluste (PL) kinnikasvamine, võsastumine ja metsastumine traditsioonilise majandamise lakkamisel. Oht- keskmine (majandamine toimub suures osas looduskaitsega tegelevate asutuste toel ja initsiatiivil	Hoiuala kaitse-eesmärk eeldab koosluste hooldamist ja liikide kaitset. Liikide kaitse tagatakse koosluste hooldamisega.
5.	Suureranna hoiuala	Soontaimed II kat Rand-orashein (R) Loim-vesipaunikas (S) III kat Kahkjaspunane sõrmkäpp(PL) Vööthuul-sõrmkäpp (M-PL) Tumepunane neuuvaip (PL) Soo-neuuvaip (S) Harilik käoraamat (PL) Suur käopõll (PL) Kahelehine käokeel (PL) Värvi-paskhein (PL)	Poollooduslike koosluste (PL) kinnikasvamine, võsastumine ja metsastumine traditsioonilise majandamise lakkamisel. Oht- keskmine (majandamine toimub suures osas looduskaitsega tegelevate asutuste toel ja initsiatiivil	Suureranna hoiuala kaitse-eesmärk eeldab koosluste hooldamist ja liikide kaitset. Liikide kaitse tagatakse koosluste hooldamisega.

Kasvukoht võõndis: M-mets, PL-poollooduslik kooslus, ka servaala (M-PL, S-PL); R-rannik, S-soo, V-vesi

3.3. LOODUSVÄÄRTUSI MÕJUTAVATE TEGURITE ANALÜÜS

3.3.1. KONTROLLIMATU TURISM

Ohustatud elupaigatüübid:

kõik kaitstavad elupaigatüübid, kuid eriti:

* luited 2110, 2120, 2130*, 2180

* nõmme- ja loometsad 9010*

Puhkajate surve rannakooslustele on suur. Kõige suurem koormus on Ristna rannal, aga ka Kaleste piirkonnal lõunarannikul. Põhjarannikul on aktiivsemateks külastuskohtadeks Ohami, Hirmuste, Mägipe ja Palli.

Rannikud on valdavalt **autodega piki randa sõidetavad**. Sellega kaasneb rannikul kasvavate taimekoosluste kahjustumine. Keskmiselt on kahjustunud 10% kooslustest, paiguti on kahjustunud 30-50% ning puhkepaikade ümbruses 50-80% kooslustest. ATV-de kahjustav mõju on ilmne "Surfparadiisi" ümbruses Ristnal. Laevadelt pärinevat ajupuitu veetakse ära traktoritega, ka sellega kahjustatakse kooslusi.

Maastikureostajatena on enam levinud **lõkkeasemed** - Ristnas ligi 70, põhjarannal ligi 60 ja lõunarannal ligi 50 lõkkeaset (2003.a). Ka lõkkeasemete juurde ehitatud istmed, laudad jt konstruktsioonid risustavad maastikku. **Olmeline reostus** pärineb puhkajatelt ning merest. Rannad on rohkem kahjustatud juhul, kui välja on pandud suunavad viidad, nt Mägipe ja Kaleste rand.

Nii rändlinnud kui rannaniitudel pesitsevad **linnud** eriti Paope looduskaitseala Riida sihtkaitsevööndis ja Suureranna hoiualal, kuna nendes vööndites asuvad suurepinnalised rannaniidud. Pesitsusajal on mitmed metsas ja soos pesitsevad liigid (nt kassikakk ja sookurg) väga tundlikud. Skuutrite baas ning lennuvahendid Ristnas häirivad merelindude suvi- ja sügiskogumeid.

Metsakoosluste koormustaluvust Kõpu-Paope piirkonnas uuritud ei ole. Pikniku pidamine ja telkimise mõju on tugev objektide ja rajatiste lähiümbruses.

Sookooslused kuuluvad madala koormustaluvusega alade hulka. Turismi surve soodele on Kõpu-Paope alal seni tagasihoidlik ning olulist mõju kooslustele ei avalda.

Ohustatud liigid ja kooslused:

- Mitmed haruldased **seeneliigid**, nt. lilla põdramokk (Kriipsuränga sihtkaitsevööndis) ja kollane lambaseenik.
- Tallamisõrnad **samblikud** luite-, nõmme- ja palumetsades (eriti sambliku-männikutest). Ülemäärase tallamise tulemusel ei suuda samblikud ennast piisavalt taastada, häiritud on ka mullatekkeprotsess. Arvestades, et põõsasjate poro- ja põdrasamblike juurdekasvu kiirus on vaid mõned millimeetrid aastas, võib tallamisjärgsete kahjustuste taastumine võtta aega aastakümneid.
- **Sammalde** katvus väheneb märgatavalt tugevalt tallatud (autoteede) aladel.

- Kaitstavatest **soontaimeliikidest** on ohustatud II kategooria kaitsealune liik rand-ogaputk *Eryngium maritimum* (ohustatud eelkõige autodega tallamisest) jt liigid (vt. Väärtuse tabel)
- **Merihumuri-vareskaera kooslus;**

Ohustatud alad:	Rebastemäe SKV
Kõpu looduskaitseala:	Ristna SKV
Heistesoo SKV	Tiharu SKV
Hirmuste SKV	Väikesoode SKV
Kaleste SKV	Kaleste PV
Kriipsuränga SKV	Ristna PV
Kõriku SKV	
Linnaru SKV	Paope looduskaitseala
Ohami SKV	Hirmuste hoiuala
Palli SKV	Kõpu-Vaessoo hoiuala
Rattagu SKV	Suureranna hoiuala

PAATIDE TRANSPORDIGA KAASNEV TALLAMINE JA RANDADE (LUIDETE) LÕHKUMINE

Nii Paope kui Kõpu looduskaitseala kaitse-eeskiri lubavad ujuvvahendi transportimist randa ainult maaomanikul oma maalt ja lisaks määratud lautrikohtadest:

- Paope sihtkaitsevöönd – Nõmmerga, Ninametsa, Ninaotsa lautrikohtad. (Paope sihtkaitsevööndi piir on merepiir, maismaa ei ole kaitstava ala koosseisus);
- Ohami sihtkaitsevöönd – Ohami lautrikoht;
- Hirmuste sihtkaitsevöönd – Hirmuste lautrikoht;
- Mägipe sihtkaitsevöönd – Mägipe lautrikoht;
- Kaleste sihtkaitsevöönd – Lautri, Kaleste lautrikoht;
- Tiharu sihtkaitsevöönd – Peenera lautrikoht (ei asu kaitsealal, aga peab vööndist läbi sõitma).

Riida sihtkaitsevööndis on kehtestatud liikumiskeeld, mis ei kehti kaluritele, kes transpordivad paati oma maal. Randa viivate teede rohkuse ja väljakujunenud kalastuskohtade tõttu on palju kalamehi, kes transpordivad ujuvvahendit randa väljaspool ettenähtud lautrikohti.

Paope looduskaitseala kaitse-eeskirja kohaselt on püügivahendite püügile asetamine lubatud vaid paadist, kuna lagedatel rannaniitudel ja madalas rannikuvees mõjub inimese liikumine lindudele häirivalt.

Ohustatud alad:	Paope looduskaitseala:
Kõpu looduskaitseala:	Paope sihtkaitsevöönd
Kaleste sihtkaitsevöönd	Riida sihtkaitsevöönd
Tiharu sihtkaitsevöönd	Suureranna hoiuala

3.2.2. METSATULEKAHJU

Ohustatud elupaigatüübid:	Metsastunud luited 2180 Puisniidud 6530 Vanad loodusmetsad 9010*	Rohunditerikkad kuusikud 9050 Puiskarjamaad 9070 Soostuvad ja soolehtmetsad 9080
----------------------------------	--	--

Kõpu-Paope piirkond on väga tuleohtlik (1996.a. metsakorralduse andmete alusel on Kõpu LKA metsadest väga suure ja suure tuleohuga üle 75% maast), kuna valdavalt on tegemist kuivade nõmme- ja palumetsadega. Samuti on Kõpu poolsaarel sademete hulk alla Eesti keskmise.

Metsatulekahju ärahoidmiseks on turistidele ette valmistatud telkimis- ja lõkkekohad, et vältida lõkketegemist selleks ette valmistamata, kuid tuleohtlikes kohtades. RMK Ristna looduskeskuses on ette valmistatud loodusprogramm, kus käsitletakse ka tuleohtu metsades. Tuleohtlikumatel aladel intensiivistatakse kuival ajal tulevalvet.

Vajalik on olemasolevate veevõtukohtade korrastamine ning lisaveevõtukohtade rajamine, kooskõlastatult Päästeametiga.

Ohustatud alad:	Paope looduskaitseala
Kõpu looduskaitseala	Armioja sihtkaitsevöönd
Kõik vööndid	Hirmuste hoiuala
	Kõpu-Vaessoo hoiuala
	Suureranna hoiuala

3.2.3. RAIE

Ebaseaduslik raie

Ohustatud elupaigatüübid:	Vanad loodusmetsad 9010*
	Rohunditerikkad kuusikud 9050
Metsastunud luited 2180	Puiskarjamaad 9070
Puisniidud 6530	Soostuvad ja soolehtmetsad 9080

Ebaseaduslik raie on Kõpu piirkonnas vähetõenäoline. Selle ärahoidmiseks piisab korralisest järelevalvest.

Ohustatud alad: Kõik metsamaad sisaldavad kaitstavad alad.

Ülemäärane raie (oskuste puudus)

Ohustatud elupaigatüübid:	Metsastunud luited 2180 Puisniidud 6530 Vanad loodusmetsad 9010*	Rohunditerikkad kuusikud 9050 Puiskarjamaad 9070 Soostuvad ja soolehtmetsad 9080
----------------------------------	--	--

Euroopa Liidu tähtsusega elupaikade puhul on ülemäärase (oskamatu) raie poolt ohustatud vaid noored metsad, kuna vanades looduslikes metsades raieid ei teostata. Puisniitudel on ohuteguriks ülemäärane puude väljaraiumine.

Raietegevuseks on vajalik metsade taastamiskava ja metsamajandamiskava koostamine, milles võetakse arvesse käesoleva kaitsekorralduskava lisas 4 esitatud Metsamajanduslike tööde nõudeid.

Ohustatud alad:	Kõpu looduskaitseala Arapsi sihtkaitsevöönd Hirmuste sihtkaitsevöönd Mägipe sihtkaitsevöönd Rebastemäe sihtkaitsevöönd
------------------------	---

3.2.4. EBAPIISAV TEADLIKKUS

Ohustatud elupaigatüübid: Kõik kaitstavad elupaigad.

Kohalikud elanikud, aga eelkõige turistid, pole tihti teadlikud piirkonna loodusväärtustest ja nende kaitse vajadusest.

Teavitustööks on loodusradadele paigutatud teabetahvlid ning välja antud trükised. RMK Ristna looduskeskuses on ette valmistatud loodusprogrammid. Järgneva kaitsekorraldusperioodi jooksul tehakse Kõpu loodus- ja kultuuriväärtustest videofilm. Toetustest teavitatakse inimesi kohaliku ajalehe kaudu.

Ohustatud alad: Kõik aktiivse inimtegevusega seotud alad.

3.2.5. LOODUSINFO VÄHESUS

(KAITSEALUSTE ELUPAIKADE JA LIIKIDE KOHTA)

Ohustatud elupaigatüübid: Kõik kaitstavad elupaigatüübid

Vähene teave piirkonna loodusväärtuste ja nende seisundi kohta võib tingida otsuse langetamise, mis ei ole kooskõlas elustiku kaitse tegelike vajadustega. Vajalik inventuuride ja seire läbiviimine. Paope looduskaitseala Armioja sihtkaitsevööndi loodusväärtuste kohta on vähe infot – uurimata on samblikud, samblad ja seened.

Ohustatud alad: Kõik kaitstavad alad

3.2.6. TRADITSIOONILISE MAAKASUTUSE KADUMINE

Ohustatud elupaigatüübid:	Sinihelmikaniidud 6410
Rannaniidud 1630*	Aas-rebasesaba ja ürtpunanupuga niidud 6510
Kuivad nõmmed 4030	Puisniidud 6530*
Kadastikud 5130	Liigirikkad madalsood 7230
Kuivad niidud lubjarikkal mullal 6210	Puiskarjamaad 9070
Liigirikkad aruniidud 6270*	

Traditsioonilise maakasutuse kadumine ohustab eelkõige poollooduslikke kooslusi

Poollooduslikke rohumaaid ohustab peamiselt karjatamise ja niitmise vähenemine või lakkamine, samuti liiga nõrk karjatamiskoormus. See toob kaasa rohumaade kulustumise ja võsastumise, rannaniitude puhul roostumise. Kinnikasvamise tulemusena elupaigad vaesuvad: muutub neile iseloomulik taimestik, kaovad teatud linnu- ja loomaliigid või asenduvad teistega. Lõplikult kinnikasvanud poollooduslikku elupaika võib lugeda hävinuks, või vähemalt väga raskesti taastatavaks. Niidukoosluste asendumine metsakooslusega toob kaasa koosluse vaesumise, kaitstavate taimeliikide kasvukoha hävimise ja liikide kadumise. Rannaniitude roostumise ja võsastumise tõttu väheneb läbirändavate kurvitsaliste ja haneliste toite- ja puhkeala suurus.

Ohustatud elustik:

- **Taimestik.**
- **Linnustik.** Senise maakasutuse, eriti karjatamise jätkumine (sihipärane majandamine) on oluline rannaniitude säilitamiseks, mis on olulised lindudele toitumis-, puhke- ja ööbimispaikadena.

Inimesed, kes Kõpu-Paope piirkonnas loomi peavad, on toetustest väga hästi teadlikud. Probleemiks on järjest süvenev toetuste maksmise (ja kontrollimise) keerukus, mistõttu ei saa kohalikud loomapidajad tegevust pikemaks ajaks ette kavandada. Näiteks ei ole PRIA 2007.a. märtsi seisuga 2007.a. toetuste kohta veel infot andma hakanud, otsustamata on veel 2006.a. toetuste jagamine. Kõige raskem on olukord puisniitude, puiskarjamaade ja kadastikega, mingil määral ka rannaniitudega (PRIA toetused).

Probleemiks on ka toodangu - looma- ja lambaliha turustamine. Hiiumaal tapamaja ei ole, maheliha süsteem on alles eksperimendistaadiumis. Kohalikud loomapidajad on reeglina väikese sissetulekuga vanemad inimesed.

Üks võimalik probleemi lahendus on loomade kaugemalt sisse toomine. Sel juhul peaks see olema majanduslikult kasulik suurematele ettevõtetele. Ka sel juhul on oluline turustamise võimaluste ja toetuste olemasolu.

Ohustatud alad:	Paope looduskaitseala
	Riida SKV
	Paope PV
Kõpu looduskaitseala	Hirmuste hoiuala
Tiharu SKV	Kõpu-Vaessoo hoiuala
Kõivasoo PV	Suureranna hoiuala

3.2.7. EHITUSTEGEVUS

Ohustatud elupaigad:	Niiskuslembesed kõrgrohustud 6430
	Aas-rebasesaba ja ürtpunanupuga niidud 6510
Rannaniidud 1630*	Puisniidud 6530*
Kuivad nõmmed 4030	Liigirikkad madalsood 7230
Kadastikud 5130	Vanad loodusmetsad 9010*
Kuivad niidud lubjarikkal mullal 6210	Puiskarjamaad 9070
Liigirikkad aruniidud 6270*	Soostuvad ja soolehtmetsad 9080
Lood 6280*,	

Ranna-alad on muutunud atraktiivseteks ehituskruntidena. Looduskaitseeadus lubab ehitada 200m kaugusele veepiirist. Nii on olemas oht, et laiematele rannaniitudele võidakse elamuid ehitama hakata, sellega kaasneb teede ja elektriliinide rajamine. Ehituskrundid ja teed killustavad rannaniitu ning teevad kohati väga keeruliseks või isegi võimatuks selle kasutamise karjatamiseks. Ehitamine hävitab lisaks osa elupaiku ning häirib linde.

Ohustatud alad:	Paope looduskaitseala
	Paope piiranguvöönd
Kõpu looduskaitseala	Hirmuste hoiuala
Kõivasoo piiranguvöönd	Kõpu-Vaessoo hoiuala
Põhjaranna piiranguvöönd	Suureranna hoiuala

3.2.8. ELUPAIKADE ASJATUNDMATU TAASTAMINE

Ohustatud elupaigad:
Puisniidud 6530*
Puiskarjamaad 9070

Seoses loodushoiutoetustega on hakatud aktiivselt tegelema erinevate poollooduslike elupaikade taastamisega. Samas on ennesõjaaegsed traditsioonid ja oskused puisniitude ja puiskarjamaade hooldamises üldjuhul hääbunud, sageli toetutatakse vaid metsamehe oskustele ja kogemustele. Puurinde harvendamisel jäetakse näiteks alles vaid ühe ja sirge tüvega puud ning võsaraiel hävitatakse kõik põõsad ning ka võimalikud asenduspuud vanadele puudele. Selline raie hävitab elupaiga traditsioonilise struktuuri ning teeb raskeks ka järkjärgulise puurinde uuendamise. Liiga radikaalne raie võib teatud elupaikade puhul anda tugeva väetusefekti, mis muudab alustaimestikku ning võib hävitada tundlikumaid

liike. Nõrga karjatamiskoormuse korral suurendab puurinde radikaalne harvendamine võsastumisohtu.

Uueks ohuks on ka PRIA-toetuste maksmise eeldus, et põllumajandusmaa ei tohi olla kaetud puude-põõsastega rohkem kui 50% ulatuses. Ka sellist eesmärki järgides võib raie kujuneda liiga radikaalseks ja elupaika rikkuvaks.

Ohustatud alad:

Kõpu looduskaitseala
Tiharu sihtkaitsevöönd

Hirmuste hoiuala

Kõpu-Vaessoo hoiuala
Suureranna hoiuala

3.2.9. SOODE VEEREŽIIMI RIKKUMINE

Ohustatud elupaigatüübid:

Lubjarikkad madalsood lääne-mõõkrohuga 7210
Liigirikkad madalsood7230

Kõpu-Paope piirkonna sood on väikesepinnalised. Otsese inimtegevuse järgi soodel ei ole: inimtegevuse negatiivsed mõjud nagu kuivendus, väetamise või loomapidamisega kaasneva vee kvaliteedi mõjutamine, tallamine jne ei ole soid mõjutanud ning sood ei paku otsest huvi inimesele ega oma väiksuse tõttu ei ole need ka eriliseks takistuseks ümbritseval alal toimuvale inimtegevusele.

Soode kuivendamine ega metsakuivendustööd soode piirkonnas ei ole lubatud. Väga õhukese madalsooturba kihiga väikesood Kõpu-Paope piirkonnas on igasuguse välise reostuse suhtes väga tundlikud. Seetõttu tuleb soid ohustavat reostust vältida.

Kõpu looduskaitseala Heistesoo ja Tiharu sihtkaitsevööndis, Paope looduskaitseala Armioja sihtkaitsevööndis ning Suureranna hoiualal on metsakoosluste kujundamine lubatud. On oluline jälgida, et ka metsaraiega ei kahjustataks soode veerežiimi. Kaudselt ohustab soode veerežiimi ka väikeste veevoolude kinnisõitmine

Ohustatud alad:

Kõpu looduskaitseala
Arapsi sihtkaitsevöönd
Heistesoo sihtkaitsevöönd

Tiharu sihtkaitsevöönd
Väikesood sihtkaitsevöönd
Paope looduskaitseala
Armioja sihtkaitsevöönd
Suureranna hoiuala

3.2.10. KALADE KUDEALADE HÄVIMINE

Ohustatud elustik: kalastik

Jõeranna oja on kaitsealale jäävas osas looduslikus voolusängis. Jõesuudme on meri kinni lükanud, mistõttu kalad ei pääse kudealadele ja kudealaldelt ära.

Ohustatud alad:
Paope looduskaitsealal olev Jõeranna oja jt. väikesed ojad

3.2.11. MEREREOSTUS (NAFTAREOSTUS)

Ohustatud elustik: kalastik, merelinnustik, ranniku pioneerkooslused

Naftareostus merelt on muutumas järjest suuremaks ohustavaks teguriks. Naftareostuse üle-Eestilist likvideerimist teostab Päästeteenistus. Siseministerium on kinnitanud riikliku reostustõrje plaani.

Ohustatud alad:
Eelkõige **Paope looduskaitseala** Paope sihtkaitsevöönd, kuid lisaks sellele rannikukooslused kõikides vööndites.

4. TEGEVUSKAVA 2008 – 2016

4.1. POOLLOODUSLIKE KOOSLUSTE TAASTAMINE JA HOOLDUS

Poollooduslike elupaikade soodsa seisundi tagamine on ühtlasi ka peamine abinõu mitmete haruldaste ja ohustatud liikide kaitsel ning ja maastiku ilme tagamiseks. Alljärgnevalt esitatakse vajalikud hooldamise mahud ja selle maksumus, lähtudes praegusest rahastamisest loodushoiutoetuste maksmise või loodushoiutööde tellimise kaudu. Eelarve kuulub seega ümbervaatomisele poollooduslike koosluste toetuse rakendamise korral põllumajanduse keskkonnameetme raames. Hektarihinnad vastavad kehtivale loodushoiutoetuste määrusele ja loodushoiutööde käskkirjale.

Niitude prioriteedi määramisel on lähtunud järgmistest teguritest:

1. Elupaigatüübi prioriteetsus
2. Looduskaitseline väärtus ja seisund
3. Maastikuline väärtus
4. Väljavaated püsivaks hoolduseks/ kasutuseks

Esmatähtis on hooldada I tähtsusklassi niite. Vajalik on hooldada ka II tähtsusklassi niite. III tähtsusklassi niite on soovitatav hooldada ja taastada vastavate võimaluste esinemisel. Niitude jaotus tähtsusklasside vahel võib muutuda juhul, kui elupaiga looduskaitseline seisund paraneb või halveneb. Muutused maakasutuses on väga tõenäolised, kuna püsielanikke on antud kaitsealadel vähe ning talupidamine vähetasuv. Niitude regulaarse hoolduse mahud ja maksumus on esitatud järgnevas loendis.

Vajalike hooldustööde, võsaraie ning puurinde harvendamise mahud (ha) vööndite ja elupaikade kaupa on esitatud tabelis Lisas 3. Alad, kus hooldustöid tehakse – vastavalt tegevusele ja tähtsusele on esitatud käesolevale kavale lisatud kaardil.

Poollooduslike koosluste karjatamine ja niitmine

Poollooduslike koosluste karjatamine ja niitmine on kõige olulisemad tegevused nende säilitamiseks ja soodsa seisundi tagamiseks. Eelarve koostamisel ei ole käsitletud karjatamist ja niitmist eraldi, kuna toetuse määrades see ei kajastu. Ka on paljude, eriti lagedamate niitude hooldamisel kasutatav nii üks kui teine hooldusviis, vahel ka mõlemad, kui karjatamiskoormus on liiga nõrk. Erandiks on puisniidu hooldus, mida liigirikkuse säilitamiseks niidetakse (küll siiski võimaliku järelkarjatamisega). Praktilistel põhjustel ei niideta tavaliselt ka puiskarjamaid ja kadastikke.

Tabel 5. Poollooduslike koosluste karjatamine ja niitmine

Elupaik	Kokku		I tähtsusklass		II tähtsusklass	
	Pind-ala (ha)	Maksumus (kroonides aasta kohta)	Pind-ala (ha)	Maksumus (kroonides aasta kohta)	Pind-ala (ha)	Maksumus (kroonides aasta kohta)
1630* (rannaniidud)	191	307 510	146	235 060	30	48 300
4030, 5130, 6210, 6270* (aru- ja nõmmeniidud, kadastikud)	97	54 320	39	21 840	33	18 480

6410, 7230 (sinihelmika- ja sooniidud)	7	6160	-	-	1	880
6510 (madalikuniidud)	47	25 760	4	2 240	34	19 040
6530* (puisniidud)	21	49 980	19	45 220	2	4 760
9070 (puiskarjamaad)	74	42 920	13	7 540	21	12 180

Raiete korraldamine poollooduslikel kooslustel

Vastavalt looduskaitseadusele poollooduslikel kooslustel metsaseaduse sätteid raielangi suuruse ja puistu täiuse kohta ei rakendata. Puiskarjamaade, kadastike ja puisniitude puhul on probleemiks PRIA nõuded toetatavale põllumajandusmaale. Praegu kehtiva nõude kohaselt ei tohi toetust makstaval alal puude-põõsaste katvus ületada 50%. Enamike puisniitude ja –karjamaade puhul tuleneb sellest nõudest oht, et toetuste saamise eesmärgil raiutakse nimetatud kooslused liiga lagedaks, taotledes sealjuures ühtlaselt hõredat puude-põõsaste paigutust. See hävitab aga elupaikade mosaiiksuse ning ajaloolise struktuuri.

Hektarihinnad vastavad kehtivale loodushoiutoetuste määrusele ja loodushoiutööde käskkirjale, kusjuures nii võsa kui puurinde puhul on arvestatud keskmise hinnaga. Võsaraie ja puurinde harvendamisel on väiksemate niitude puhul arvestatud nende kogupindalaga (s.t. ühtlane võsastumine). Suuremate niidualade puhul on arvestatud, et vaid osa alast vajab raietöid (põhineb kaardi/aerofoto visuaalsel hinnangul ja on seega ebatäpne). Tööde mahud ja eelarve on esitatud järgnevas loendis ja teises tegevustabelis.

Raietööd

Raietööd on arvestatud **5 aasta** peale, kusjuures igal aastal raiutakse hinnanguliselt 1/5 kogumahust.

Tabel 6. Võsaraie ja puurinde harvendus poollooduslikel kooslustel

Elupaik	Võsaraie 5 a.		Puurinde harvendus 5 a.		Märkused
	Pind-ala (ha)	Maksumus (kroonides)	Pind-ala (ha)	Maksumus (kroonides)	
1630* (rannaniidud)	60	270 000	15	45 000	Peamiselt kadaka- ja männivõsa, mis kohati on üsna tihe
4030, 6210, 6270* (aru-, nõmmeniidud)	15	67 500	6	15 000	Peamiselt kadakas ja mänd
5130 (kadastikud)	35	157 500	35	105 000	
6410, 7230 (sinihelmika- ja sooniidud)	3	13 500	3	9 000	
6510 (madalikuniidud)	15	67 500	8	24 000	
6530* (puisniidud)	14	10 200	17	51 000	Taastamistööd
9070 (puiskarjamaad)	40	180 000	65	195 000	
9080 (soometsad)	5	4 500	5	15 000	

**Kokku raie- ja puurinde harvendustööd: aastas: 245 940 krooni;
5 aasta peale: 1 229 700 krooni**

Tabel 7. Vajalikud tegevused poollooduslikel kooslustel

Elupaigatüüp	Tegevuspiirkond	Vajalikud tegevused
Rannaniidud (1630*)	Paope LKA Paope skv Riida skv Paope pv Suureranna HA	Eesmärk on säilitada kõik heas korras rannaniidud ja taastada kinnikasvanuid. Karjatamiskoormus on kohati liiga madal (Paope) ning karjatamist tuleb võimalusel täiendada (või asendada) niitmisega. Praegu hooldamata rannaniidud tuleks võimalusel taastada (puhastada roost ja võsast) ja alustada seal karjatamist (või niitmist).
Kuivad nõmmed (4030)	Kõpu-Vaessoo HA Suureranna HA	Lisaks karjatamisele vajalik kadastikke tugevasti harvendada ning noor määnd valdavalt välja raiuda.
Kadastikud (5130)	Paope LKA Suureranna HA	Kadastikke tuleks tugevasti harvendada ning noor määnd valdavalt välja raiuda.
Lubjarikkad aruniidud (6210)	Kõpu LKA Kõivasoo pv Paope LKA Riida skv	Vajalik säilitada vähemalt praeguses ulatuses karjatamise või niitmisega. Mitte lubada metsaistutamist. Kohati vajalik kadakate harvendamine ja männi väljaraie.
Lubjavaesed aruniidud (6270*)	Kõpu LKA Kõivasoo pv Paope LKA Riida skv Hirmuste HA Kõpu-Vaessoo HA Suureranna HA	Soovitav säilitada vähemalt praeguses ulatuses karjatamise või niitmisega ning mitte lubada metsaistutamist. Kohati on vajalik taastamine (võsaraie).
Sinihelmika-niidud (6410)	Kõpu LKA Tiharu skv	Niit on servadest võsastunud ja kipub kohati roostuma. Soovitav oleks ala uuesti niitma hakata ja servad võsast puhastada.
Madaliku-niidud (6510)	Kõpu-Vaessoo HA Suureranna HA Hirmuste HA Paope LKA	Tuleb jätkata niitmist või karjatamist ning mitte lubada metsaistutamist.
Puisniidud (6530*)	Kõpu LKA Tiharu skv Kõpu-Vaessoo HA Suureranna HA Hirmuste HA	Säilinud puisniite on kindlasti vaja jätkuvalt hooldada (niita ja hein koristada) ning kui vähegi võimalik, tuleks nende pindala suurendada. Taastamiseks potentsiaali jätkub võsastunud puisniitude näol. Taastamisel tuleks aga arvestada ka puude järelkasvuga.
Madalsood (7230)	Suureranna HA	Niitmise või karjatamise lakkamisel toimub enamasti nende soode roostumine või võsastumine. Tuleb jätkata praegu karjatatavate alade hooldust, võimalusel tuleks hooldust laiendada.
Puiskarjamaad (9070)	Kõpu-Vaessoo HA Suureranna HA Hirmuste HA	Enamasti on peale karjatamise vajalik ka puurinde harvendamine.

Tiharu puisniit

- vajalik vanade puude kõrval kasvama jätta ka noori puid, tagamaks järelkasvu;
- põhjapoolne (hooldatav) osa on praeguseks saavutanud maastikuliselt ja elupaigaliselt optimaalseima tiheduse. Sellest osast edaspidi puid enam mitte välja raiuda;
- kesk- ja lõunapoolsemas osas on soovituslik harvendus- ja kujundustöödega jätkata;
- maismaatigude elupaiganõudluse seisukohalt oleks õige mõnede mahamurdunud puutüvede mahajätmine, niitmist segavad oksad on vajalik ära koristada.

4.2. LIIGIKAITSE

- **Roheka õõskeele kasvukoha hooldamine**

Roheka õõskeele (I kategooria kaitsealune taimeliik) kasvukoha **igaaastaseks hooldamiseks** (lisaks karjatamisele) Paope looduskaitseala Paope sihtkaitsevööndis kavandatakse ajavahemikul **2008 – 2016.a. 50 000 krooni**.

Roheka õõskeele seisundi hinnang ja säilimiseks vajalikud tegevused on kirjeldatud dokumendis „Roheka õõskeele kaitsekorralduskava“ (Tuulik & Vahtra 2001).

- **Nahkhiirte talvitumistingimuste parandamine ja häirimise vähendamine**

Ristna sihtkaitsevööndis planeeritud **2009.a. maksumusega 30 000 krooni**.

- **Jõeranna oja suudme puhastamine**

Eesmärgiks on tagada kalade pääs kudealadele ja ka kudealadelt ära. Puhastamise käigus eemaldatakse ojasuudmest setted ning ehitatakse mõned karestikud, et vett kauem ojas hoida. Kavandatakse 2008.a. II tähtsusklassina 75 000 krooni.

4.3. SEIRE JA INVENTUURID

Inventuurid ja seire on vajalikud, et teada kaitstavatel aladel olevaid loodusväärtusi ja nende seisundit. Saadud teave on aluseks kaitstavate aladega seotud tegevuste planeerimisel.

Tabel 8. Vajalikud inventuurid ja seire

Tegevus	Tähtsus	Kaitseala, vöönd	Aasta	Maksumus (kroonides)
Seened, samblikud ja soontaimed				
Kaitstavate soontaimeliikide inventuur	I	Paope LKA Armioja skv	2008	10 000
Kaitstavate soontaimeliikide lisainventuur (inventuur teadaolevatel leiukohtadel)	II	Kõpu LKA	2008	25 000
Seente inventuur	II	Paope LKA	2008	40 000
Samblike inventuur	II	Paope LKA	2009	40 000
Sammalde inventuur	II	Paope LKA	2009	40 000
Lehitu pisikäpa (I kat) igaaastane ruuduseire*	I	Kõpu LKA, Rebastemäe skv	2008-2016	5 000
Roheka õõskeele (I kat) igaaastane	I	Paope LKA,	2008-2016	5 000

ruuduseire*		Paope skv		
Värv-paskeheina (III kat) ruuduseire jätkamine 5 aastase intervalliga*	I	Kõpu LKA, Tiharu skv	2008, 2012	1 000
Lilla põdramoka (I kat) seire*	I	Kõpu LKA, Kriipsuränga skv	2008-2016	10 000
Rohelise hiidkupra (I kat) seire käivitamine (Eesti elujõulisem popul.)*	I	Kõpu LKA, Kaleste skv	2008-2016	5 000
Lainja põikkupra seire (II kat) käivitamine	I	Kõpu LKA, Kriipsuränga skv	2008-2016	5 000
Taimeliikide seisundiseire jätkamine vastavalt iga liigi seireintervallile*	I	Kõpu LKA, Paope LKA	2008-2016	50 000
Mõõkrohu madal soo seire käivitamine	II	Kõpu LKA, Heistesoo skv	2010	10 000
Liigirikka madal soo seire käivitamine	II	Kõpu LKA, Linnaru skv-s Mõirasoo	2010	10 000
Selgrootud				
Maismaatigude uuring	II	Kõpu LKA, Paope LKA	2008	30 000
Putukafauna liigilise koosseisu ja leviku uuring	II	Kõpu ja Paope LKA	2008	30 000
Kahepaiksed ja roomajad				
Kahepaiksete liigilise koosseisu, leviku ja arvukuse uuring	II	Kõpu poolsaar	2008	30 000
Roomajate liigilise koosseisu, leviku ja arvukuse uuring	II	Kõpu poolsaar	2008	30 000
Vaskussi seire	II	Kõpu poolsaar	2008-2016	100 000 (kokku 10 a. perioodil)
Kalastik				
Vooluveekogude kalastiku inventuur.	II	Paope LKA	2008	30 000
Linnustik				
Linnuväärtuste inventuur	I	Paope LKA, Paope ja Riida SKV, Paope PV	2008	50 000 (kogu TLA**)
Talvituvate veelindude kahekordne rannikuloendus	II	Paope LKA, Paope ja Riida SKV, Paope PV	2008-2016	100 000 (kokku 10 a. perioodil)
Rändekogumite ühekordne rannikuloendus apr. – okt.	II	Paope LKA, Paope ja Riida SKV, Paope PV	2008-2016	100 000 (kokku 9 a. perioodil)
Merelindude sulgimis- ja rändekogumite levikumustri ja asustiheduse uuring	I	Kogu poolsaare rannikumeri	2008	30 000
Talvituvate veelindude levikumustri ja	I	Kogu poolsaare	2009	30 000

sesoonse dünaamika uuring		rannikumeri		
Maismaalindude kevad- ja sügisrände territoriaalne jaotumus ning arvukuse dünaamika.	I	Kõpu LKA	2010	30 000
Vee- ja rannikulindude kevad- ja sügisrände territoriaalne jaotumus ning arvukuse dünaamika	II	Kogu Kõpu poolsaare rannikumeri	2011	30 000
Haudelinnustiku (metsalinnustik) kahekordne transektloendus	II	Kõpu LKA, 2 püsiseireala	2008, 2011, 2014	Kokku 60 000
Röövlindude pesitsusterritooriumite korduvkaardistamine röövlinnuruudul	II	Kõpu LKA, püsiseireala	2008, 2011, 2014	Kokku 60 000
Talvituvate veelindude kahekordne rannikuloendus (jaanuaris ja veebruaris) kogu Kõpu rannikumerel, igal aastal	II	Kogu Kõpu poolsaare rannikumeri	2008-2016	100 000 (kokku 9 a. perioodil)
Rändekogumite ühekordne rannikuloendus apr. – okt.	II	Kogu Kõpu poolsaare rannikumeri	2008-2016	100 000 (kokku 9 a. perioodil)
Imetajad				
Pisiimetajate liigilise koosseisu ja leviku uuring (v.a. nahkhiired)	II	Kõpu poolsaar	2008	20 000
Nahkhiirte liigilise koosseisu ja leviku uuring	I	Kõpu poolsaar	2008	20 000

* Riikliku seireprogrammi täitmine

** TLA – tähtis linnuala

4.4. TURISMI SUUNAMINE JA LOODUSHARIDUS

Põhimõtted

Turismi suunamisel lähtutakse piirkonna looduslikest eeldustest, koosluste koormustaluvusest, looduskaitsealistest väärtustest, senisest maakasutusest ja külastatavusest. Vastavalt sellele on Kõpu-Paope ala jaotatud nelja erinevasse vööndisse: teenindus-, huvi-, hoiu- ja säilitusvöönd (vt kaarti Kõpu ja Paope ala puhkemajanduslik tsoneering).

Teenindusvööndis on lubatud kõik õigusaktidega kooskõlas olevad turismitegevused, külastajate arvu ei piirata. Teenindusvööndisse kuuluvad peamiselt inimasustusega alad, lautri- ja puhkekohad ning Ristna rannik kuni lääne pool asuvate teedeni, v.a. ala, mis kuulub Ristna sihtkaitsevööndisse.

Huvivööndis on lubatud matkamine (õppe- ja loodusrajad), jalgrattaradade rajamine olemasolevatel teedel ja radadel, süsteemne viidastus. Vööndis piiratakse inimeste liikumist, suunates külastajad ettevalmistatud radadele. Paiguti suletakse rannalõike

transpordivahenditega liiklemise takistamiseks. Huvivööndisse kuuluvad alad on esitatud kaitsekorralduskavale lisatud kaardil.

Hoiuvööndis on lubatud liikumine olemasolevatel teedel. Suunavaid viitasid ega infostende ei kasutata, radu ei hoita korras. Piisava põhjendatuse ja vajaduse korral võib ala läbida loodusrada.

Säilitusvööndis on lubatud vaid riiklik seire ja teadustöö. Turismitegevused on keelatud. Säilitusvööndisse kuuluvad Kõriku sihtkaitsevöönd ning merikotka ja lehitu pisikäpa (I kategooria kaitsealused liigid) elupaigad ning sookure ja kassikaku (II kategooria kaitsealused liigid) elupaigad.

Puhkajate suunamiseks ja teavitamiseks on välja ehitatud puhkekohad koos elupaigatüüpe tutvustavate õpperadadega. Puhkekohtade valikul lähtuti traditsioonilisest kasutusest – puhkekohad rajati pikka aega kasutusel olnud lautrikohtade naabrusesse ning arvestati piirkonna looduslikke väärtusi (hinnati puhkeväärtuse olemasolu ja koosluste koormustaluvust, hoiduti ohustatud ja haruldaste liikide kahjustamisest).

Kõpu-Paope piirkonna puhkekohad ning õppe- ja loodusrajad

2005-2007 ehitati välja juuresolevas tabelis olevad puhkekohad ning RMK Ristna loodusmaja. Neid hooldab RMK Puhkemajandusosakond koostöös Kõrgessaare Vallavalitsusega.

Tabel 9. Kõpu-Paope piirkonna puhke- ja infokohad

Puhke ja -infokoht	Parki-mis-plats	Lõkke-kohti	Katuse-alune	DC	Prügi-konteinerid	Info-tulp	Õppe-rada	Märkused
Hirmuste		7	x	x	x	x	x	Puhkekohas renoveerimata piirivalvetorn
Mägipe	x	7	x	x	x	x	x	Puhkekohas metsaonn ja Neljateeristi loodusrada
Palli	x	5	x	x	x	x	x	Puhkekohas renoveeritud piirivalvetorn
Kaleste	x	5	x	x	x	x	x	
Ninaotsa	x	5	x	x	x	x		Puhkekohas renoveerimata piirivalvetorn
Ristna Looduskeskus	x	-		x		x	x	Looduskeskus 20 ööbimiskohaga (programmides osalejatele), hooajaline infopunkt, elupaigatüüpide püsiekspositsioon

							õppeväljak, saun.
--	--	--	--	--	--	--	-------------------

Tabel 10. Kõpu-Paope piirkonna õppe- ja loodusrajad

Loodusrada	Elupaiga-tüübid	Rajatised	Raja pikkus	Maa-omandus	Märkused
Hirmuste elupaigatüüpide õpperada	1210, 2120, 2180, 9010, 9080	6 infoalust	1,3 km	Riigimaa, RMK	Rajati 2007. a. Paikneb Hirmuste puhkekoha juures. Hooldab RMK.
Kaleste elupaigatüüpide õpperada	1210, 2110, 2120, 2130, 2180, 9010, 9080	6 infoalust	1,8 km	Riigimaa, RMK	Rajati 2007.a. Paikneb Kaleste puhkekoha juures. Hooldab RMK.
Mägipe elupaigatüüpide õpperada	2130, 2180, 9010	6 infoalust	2,0 km	Riigimaa, RMK	Rajati 2007.a. Paikneb Mägipe puhkekoha juures. Hooldab RMK.
Palli elupaigatüüpide õpperada	1210, 2130, 9010, 9080	6 infoalust	1,5 km	Riigimaa, RMK	Rajati 2007.a. Paikneb Palli puhkekoha juures. Hooldab RMK.
Ristna elupaigatüüpide õpperada	9010, 9080	9 infoalust	1,5 km	Riigimaa, RMK	Rajatud 2007.a. Paikneb Ristna looduskeskuse juures. Hooldab RMK.
Rebastemäe õpperada	9010, 9050	Trepid, 2 vaateplatvormi, 8 infoalust	1,5 km	Riigimaa, RMK	Rajatud 1993.a. Hooldab LKK.
Neljateeristi loodusrada	9010, 9050	2 suurt infotahvliit, 8 infoalust	1,5 km	Riigimaa, RMK	Rajatud 2004.a. Paikneb Mägipe puhkekoha juures. Hooldab LKK.
Pihla talu matkarada		Skeem, 5 infoalust	1 km	Eramaa	Rajati 2002.a. Mõeldud turismitalu külastajatele. Hooldab eraomanik
Kõpu elupaigatüüpide jalgrattarada	6530, 9010, 9050, 9080		ca 40 km	Riigi- ja munitsipaalmaa	Rajati 2007.a. osaliselt kattub Eurovelo 301 rajaga. Hooldab LKK.

4.4.1. ÕPPE- JA MATKARAJAD NING PUHKEALAD

1. Olemasolevate õppe- ja matkaradade ning lautri- ja telkimiskohtade korrashoid

Hirmuste, Kaleste, Mägipe, Ninaotsa ja Palli lautri- ja telkimiskoha, Ristna looduskeskuse ja õppeväljaku ning nende juurde kuuluvate õpperadade korrashoiu, samuti külastajauuringud (küsitlemine) ning külastajamahu seire (külastajate arv) korraldavad koostöös Kõrgessaare vallavalitsus ja Riigimetsa Majandamise Keskuse (RMK) Puhkemajanduse osakond.

RMK Hiiumaa puhkeala kasutuskorralduskava kehtib perioodil 2006 – 2010. RMK põhimääruse kohaselt on RMK tegevusaladeks ka mitmekülgsed rekreatsioonivõimaluste korraldamine ja metsa kasutamise suunamine RMK puhkealadel. Metsaseadusest tulenevalt korraldab RMK eelnimetatud objektide hooldust kogu käesoleva kaitsekorralduskava kehtivuse perioodil.

Rebastemäe õpperaja ja Neljateeristi loodusraja korrashoiu ja arenduse on seni korraldanud Riikliku Looduskaitsekeskuse Hiiumaa talitus projektipõhiselt (iga-aastaste KIK projektidega).

- **Rebastemäe õpperaja ja Neljateeristi loodusraja hoolduse** (maist septembrini) maksumus aastast on kokku **35 000** krooni, see on I tähtsusklassi tegevus. **Rebastemäe õpperaja vaateplatvormi uuendamise ning treppide remondi maksumus on 28 000 krooni** ning see planeeritakse I prioriteedi tegevusena **2009.a.**
- **Pihla talu matkaraja** korrashoiu ja arenduse korraldab Pihla turismitalu.

2. Rajatavad loodusteavituslikud objektid

- **Ninaotsa linnuvaatlustorn** taastatakse Paope looduskaitsealal Paope sihtkaitsevööndis Ninaotsal. Rannikulindude kaitse tagatakse nii pesitsemise kui rände ajal. Platvormi juurde pannakse üles infostend. Linnuvaatlustorni taastamise maksumus on **60 000** krooni ja see kavandatakse II tähtsusklassi tegevusena **2010.a.**
- **Ristna linnuvaatlustorni rajamine** kavandatakse ajavahemikku **2012-2016** maksumusega **300 000** krooni II tähtsusklassi tegevusena.
- **Ristna looduse- ja kultuurilooline õpperada** (ca 5 km pikkune, 15 rajapunkti) kavandatakse **2009.a.** maksumusega **60 000 krooni** I tähtsusklassi tegevusena.
- **Talvine suusa- ja laskumisrada Kõpu poolsaarel** kavandatakse Kõrgessaare Vallavalitsuse ettepanekul ja läbi detailplaneeringu. Rada ei tohi kahjustatada piirkonna loodusväärtusi.

3. Ristna puhkemajandusliku detailplaneeringu koostamine

Ristna rand ja seda piirav mets on Kõpu-Paope ala kõige enam ohustatud ala. Selle kaitseks on vajalik koostada puhkemajanduslik detailplaneering **2008. aastal**

4. Inimtegevuse mõju hindamine rannikul

Hinnatakse põhiliselt turismi mõju rannikukooslustele kord iga 5 a. järel. Sellele kavandatakse **25 000** krooni aastateks **2008** ja **2013**, tegevus kuulub I tähtsusklassi. Saadud tulemused on aluseks kaitsekorralduskava tulemuslikkuse hindamisel ning tegevuste edasisel planeerimisel.

4.4.2. MOOTORSÕIDUKITEGA LIIKLEMISE REGULEERIMINE

Reguleeritakse mootorsõidukitega liikumist lautri- ja telkimiskohtade naabruses olevatel rannalõikudel. Telkimisalad ümbritsetakse piiretega. Endine piirikaitseriba varustatakse keelavate märkidega jättes võimaluse operatiivsõidukitel võimaluse seda kasutada.

4.5. TEAVITAMINE

Poollooduslike koosluste hooldamist käsitlev trükis

2009.a. koostatakse ja antakse välja trükis Kõpu-Paope piirkonna poollooduslikest kooslustest. Trükise eesmärk on teavitada poollooduslike koosluste hooldajaid loodusväärtusi säilitavatest hooldamis- ja taastamismeetoditest. Trükise koostamine ja väljaandmine on I tähtsusklassi tegevus, selle maksumus on **75 000 krooni**.

Trükis loodus- ja kultuuriväärtustest ning loodusradadest

2012.a. antakse välja uus trükis I prioriteedi tegevusena Kõpu-Paope piirkonna loodus- ja kultuuriväärtustest ning loodusradadest. Maksumus **70 000** krooni.

Videofilm Kõpu loodus- ja kultuuriväärtustest

Videofilm on vajalik Kõpu-Paope piirkonna loodus- ja kultuuriväärtuste tutvustamiseks nii kohapeal – kasutamiseks RMK Ristna looduskeskuse programmi osana kui ka väljaspool Eestit piirkonna tutvustamiseks ja vajalikele tegevustele rahastuse leidmiseks.

Kavandatakse II tähtsusklassi tegevusena ajavahemikku 2012 – 2016 maksumusega 300 000 krooni.

4.6. METSANDUSLIKUD TEGEVUSED

1. Metsade taastamiskava koostamine (vastavalt metsade looduslikkuse taastamise juhendile) sihtkaitsevööndite metsadele, kus kaitse-eeskirja alusel on vööndi kaitse-eesmärgiks metsakoosluste loodusliku mitmekesisuse taastamine:

Kõpu looduskaitseala

- Arapsi sihtkaitsevöönd
- Hirmuste sihtkaitsevöönd
- Mägipe sihtkaitsevöönd
- Rebastemäe sihtkaitsevöönd

Paope looduskaitseala

- Paope sihtkaitsevöönd

2. Metsamajanduskava koostamine

2.1. Ettepanekud metsakategooria muutmiseks. Peale sihtkaitsevööndite peaks **hoiumetsade** kategooriasse kuuluma:

- väljaspool sihtkaitsevööndeid olevad Metsaseaduse alusel määratud võtmebiotoobid ehk vääriselupaigad, kus vääriselupaiga majandamise ettepanekuks on mittemajandamine;
- EL loodusdirektiivi elupaigatüüpide nimistu alusel määratud elupaigad, mis jäävad väljaspoole sihtkaitsevööndeid.

2.2. Metsamajanduskava koostatakse kõigile Kõpu-Paope piirkonna metsamaadel olevatele kaitstavatele aladele. Metsamajanduskava koostamisel võetakse arvesse metsade taastamiskavas tehtud ettepanekuid.

Kõpu-Paope piirkonna kaitstavatel aladel kehtivat metsamajanduskava ei ole. Metsaseaduse kohaselt on metsanduslike toimingute tegemine, välja arvatud valgustus- ja sanitaarraie, lubatud vaid metsamajanduskava alusel.

3. Nõuded metsamajanduslikele tegevustele

Metsamajanduslike tööde tegemiseks on vajalik kaitseala valitseja nõusolek.

Vastavalt Kõpu looduskaitseala kaitse-eeskirjale ei või kaitseala valitseja nõusolekuta metsamajanduskava ega metsateatist väljastada.

Vastavalt Paope looduskaitseala kaitse-eeskirjale ei või kaitseala valitseja nõusolekuta metsamajanduskava väljastada. Sihtkaitsevööndis on metsakoosluste kujundamine vastavalt kaitse-eesmärgile kaitseala valitseja nõusolekul lubatud. Kaitseala valitsejal on õigus esitada nõudmisi raieaja ja –tehnoloogia, metsamaterjali kokku- ja väljaveo ning puistu koosseisu ja täiuse osas.

Metsamajanduslike tööde nõuded esitatakse kaitsekorralduskava lisa nr 4

4.7. KAITSE-EESKIRJADE PARANDUSETTEPANEKUD

1. Merikotka pesapaiga liitmine Kõpu looduskaitseala Niidametsa sihtkaitsevööndiga (Kõpu looduskaitseala kaitse-eeskiri, lisa 4)

Pesapuu kaugus Niidametsa sihtkaitsevööndi põhjapiirist on 90 meetrit, seega pesapuu kaitsevöönd (200 meetrine radius) kattub osaliselt Niidametsa sihtkaitsevööndiga.

2. Lubada jahipidamist kogu Kõpu looduskaitsealal (Kõpu looduskaitseala kaitse-eeskiri §9 lg1 p2)

Kaitse-eeskirja kinnitamiseks kulunud aja jooksul on ilmnunud loomakahjustused kogu Kõpu poolsaarel sh ka poollooduslikel kooslustel seoses metssigade arvu kasvuga. Kaitse-eeskirja muutmise vajadust hindab ekspert.

3. Paope LKA kaitse-eeskirjas lubada kalapüüki Paope sihtkaitsevööndis (Paope looduskaitseala kaitse-eeskiri §9 lg2 p1)

Kehtiva kaitse-eeskirja järgi on lubatud vaid püünise püügile asetamine paadist. Samal ajal pole piiranguid püünise püügilt ära võtmisele ja püünise kontrollimisele ning lihtsalt liikumisele Paope sihtkaitsevööndis, seega on põhjendamatu ühe erandi tegemine vaid püünise püügile asetamiseks.

4.8. RIIGI OSTUEESÕIGUSE RAKENDAMINE

Vastavalt Looduskaitseaduse § 16 lg 2 on ranna või kalda ehituskeeluvööndi, I kaitsekategooria liigi püsielupaiga, kaitstava looduse üksikobjekti piiranguvööndi, kaitseala või hoiuala piires oleva kinnisasja võõrandamisel riigil ostueesõigus.

Riigi ostueesõigust kasutatakse nendesse sihtkaitsevöönditesse kuuluvatel eramaadel, kus kaitse-eesmärgiks on ökosüsteemide looduslik areng (nn looduslikud sihtkaitsevööndid). Lisaks looduslikele sihtkaitsevöönditele kasutatakse riigi ostueesõigust ka Ristna piiranguvööndis, mis lisaks loodusväärtustele on oluline aktiivse turismi ala.

Paope looduskaitsealal (välja arvatud Armioja sihtkaitsevöönd) ning Hirmuste, Kõpu-Vaessoo ja Suureranna hoiualal olevate eramaade riigile ostmine reeglina ei ole vajalik, kuna aladel esinevad peamiselt poollooduslikud kooslused. Seega on aktiivne inimtegevus seal isegi soositud.

Riigi ostueesõigust kasutatavate **Kõpu looduskaitsealal** olevate maaüksuste nimekiri on esitatud Lisas nr 5 Iga konkreetse maaüksuse ostueesõiguse kasutamise puhul kaalutakse tehingu vajadusi ja võimalusi.

4.9. VALITSEMINE

Kaitstavate alade tähistamine

Kõpu looduskaitseala vööndite piirid on tähistatud 2005.a. 220 suure ja 100 väikse tähisega, kuid osa neist vajab järgneval perioodil uuendamist. Ühe tähise maksumus koos posti ja paigaldusega on arvestuslikult 425 krooni. Suured tähised paigaldatakse enamkädavamate kaitstavale alale sisenevate teede äärde, väiksed tähised harvemkasutatavamate teede äärde.

Tabel 11. Tähiste vajadus ja maksumus kaitstavate alade piiride tähistamiseks

Ala		2008		2009		2010		2011		2012-2016	
		Tähiste arv (tk)	Maksumus (kr)	-	-	Tähiste arv (tk)	Maksumus (kr)	-	-	Tähiste arv (tk)	Maksumus (kr)
Kõpu LKA	suured	-	-	-	-	75	31 875	-	-	75	31 875
	väiksed	-	-	-	-	30	12 750	-	-	30	12 750
Paope LKA	suured	-	-	-	-	-	-	-	-	7	2 975
	väiksed	-	-	-	-	-	-	-	-	6	2 550
Hirmuste HA	suured	5	2 125	-	-	-	-	-	-	2	850
	väiksed	6	2 550	-	-	-	-	-	-	2	850
Kõpu-Vaessoo HA	suured	9	3 825	-	-	-	-	-	-	3	1 275
	väiksed	10	4 250	-	-	-	-	-	-	4	1 700
Suureranna HA	suured	5	2 125	-	-	-	-	-	-	2	850
	väiksed	5	2 125	-	-	-	-	-	-	2	850
Kokku	suured	19	8 075	-	-	75	31 875	-	-	89	37 825
	väiksed	21	8 925	-	-	30	12 750	-	-	44	18 700

Muud valitsemisega seonduvad tegevused

Valitsemisega ja kaitse korraldamisega seonduvad tegevused (loodushoiutööde korraldamine, kaitsekohustuse teatiste väljastamine, keskkonna kasutusloa andmine ja selleks tingimuste seadmine, riigi ostueesõiguse rakendamine jt) kavandatakse Keskkonnateenistuse ja Riikliku Looduskaitsekeskuse eelarvesse, lähtudes kõikidel maakonna kaitstavatel aladel tehtavatest töödest.

4.10. TULEMUSLIKKUSE HINDAMINE JA KAVA KORRIGEERIMINE

Et hinnata, kas eelnevates peatükkides ära toodud väärtused on kaitsekorraldusperioodi jooksul säilinud soovitud seisus, on alljärgnevalt esitatud väärtuste kohta indikaatorid, mille põhjal tuleb kaitsekorraldusperioodi lõppedes hinnata kaitseväärtuste kaitsmise tulemuslikkust (juuresolevas tabelis) ning juhul, kui väärtuste säilitamine pole olnud tulemuslik, võtta tarvitusele meetmed kaitse tõhustamiseks.

Tulemuslikkuse hindamise indikaatorite määratlemisel on lähtutud järgmistest põhimõtetest:

- lihtsalt mõõdetavad ja odavad;
- iseloomustavad tervet kaitseala/vööndit piisavalt;
- iseloomustavad nii kvaliteeti kui kvantiteeti;
- on võimalikult stabiilsed;
- hindavad muutusi kaitsekorraldusperioodil;
- on statistiliselt töödeldavad;
- on kasutatavad ka mujal peale kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamise (riiklik aruandlus, Natura aruandlus jne);
- on kasutatavad üle Eesti;
- on võimalik kasutada riikliku seire käigus kogutud andmeid.

Lühiülevaade kaitsekorralduskavaga planeeritud tegevuste kohta koostatakse kord aastas. Põhjalikum analüüs, vastavalt Keskkonnaministeeriumi poolt koostatud juhisele, teostatakse 2011. a. lõpuks. Sellega kavandatakse ühtlasi ka uus detailne tegevuskava perioodiks 2012 – 2016.

Tabel 12. Kaitsekorralduskava tulemuslikkuse hindamine

Väärtus	Indikaator	Algne seisund	Kriteerium
Liigid			
Seened			
Lilla põdramokk	Olemasolu	Olemas 2002. a 1 kasvukohas	Olemas
Lepakärbseesen	Olemasolu	Olemas 2004.a	
Samblikud	Olemasolu		Olemas
Sire-säärsamblik	Olemasolu	Olemas 2004. a	
Oksa-tuustsamblik	Olemasolu	Olemas 2 skv-s 2004. a	Olemas
Sammaltaimed			
Roheline hiidkupar	Olemasolu	Olemas 2004. a	Olemas
Lainjas põikkupar	Olemasolu	Olemas 2004. a	Olemas
Taimed			
Lehitu pisikäpp	Ruuduseires isendite arv	2006. a 3 gen. eksemplari, seireruudul viimati 1 gen eksemplar 2003. a	Selgus, kas liik on dormantne olnud või populatsioon hävinud
Rohekas õõskeel	Ruuduseires isendite arv	63 eksemplari 2007. a Paope seieruudul	Olemas, olukord pole halvenenud
Harilik jugapuu	Olemasolu	Olemas (Igameessoo seisundiseire alal 2007. a 1gen. Eksemplar)	Olemas
Nurmlauk	Olemasolu	Olemas (Ülendi seisundiseire alal 2004. a 100 gen. eksemplari)	Olemas
Oja-haneputk	Olemasolu	Olemas	Olemas
Randtarn	Olemasolu	Olemas	Olemas
Madal kadakkaer	Olemasolu	Olemas	Olemas
Kõdu-koralljuur	Olemasolu	Olemas	Olemas
Täpiline sõrmkäpp	Olemasolu	Olemas	Olemas
Russovi sõrmkäpp	Olemasolu	Olemas	Olemas
Rand-orashein	Olemasolu	Olemas	Olemas
Rand-ogaputk	Olemasolu	Olemas (Kõpu-Mägipe seisundiseire alal 2007. a 9 eksemplari)	Olemas
Läikiv kurereha	Olemasolu	Olemas (Paope seisundiseire alal 2007. a 300 eksemplari)	Olemas

Harilik luuderohi	Olemasolu	Olemas (147 võsu Kriipsuränga seireruudul 2002. a, 2007. a ei suudetud leida seirekohta)	Selgus asukohas ja liik olemas
Harilik muguljuur	Olemasolu	Olemas (Paope seisundiseire alal 2007. a 100 eksemplari)	Olemas
Loim-vesipaunikas	Olemasolu	Olemas	Olemas
Soohiilakas	Olemasolu	Olemas (Heistesoo seisundiseire alal 2007. a 30 eksemplari)	Olemas
Väike käopõll	Olemasolu	Olemas	Olemas
Kärbesõis	Olemasolu	Olemas (Igameessoo seisundiseire alal 2004. a 5 gen. eksemplari)	Olemas
Tõmmu käpp	Olemasolu	Olemas (Ülendi seisundiseire alal 2004. a 10 ja Ojakülas 2007. a 16 eksemplari)	Olemas
Mustjas sepsikas	Olemasolu	Olemas	Olemas
Rand-soodahein	Olemasolu	Olemas (Suureranna seisundiseire alal 2007. a 100 eksemplari)	Olemas
Putukad			
Tõmmuujur	Olemasolu	Leitud kunagi Suurepsist, andmed vananenud	Selgus, kas liiki enam alal esineb
Suur-mosaiikliblikas	Olemasolu	2003. a Kõpu poolsaarel olemas	Selgus, kas liik olemas
Sõõrsilmik	Olemasolu, arvukus seiretransektil Tiharus	Leitud Hirmuste HA ja Tiharu puisniidul, kus arvukas 2006. a (19 isendit transektil)	Olemas
Nõmme-tähniksinitiib	Olemasolu	Leitud vimati 1991. a Kaleste rannast 2 isendit	Selgus, kas liik on veel olemas
Kahepaiksed			
Kõre	Olemasolu	Olemasolu 1996. a avaldatud andmete põhjal	Selgus, kas liik on alalt hävinud
Roomajad			
Vaskuss	Olemasolu	Olemas	Olemas
Linnud			

Merikotkas	Regulaarselt asustatud pesade arv	Teadagi on 2 pesa Kõpu poolsaarel, hinnanguliselt 3-5. Kõpu kaitsealal võiks olla 1-2 paari	Täpsem info leidmata pesade kohta
Kanakull	Hinnanguline arvukus	3 paari kaitsealal, kindlaks tehtud 1 pesitsusterritoorium	Arv ei vähene.
Niidurüdi	Olemasolu sobivates elupaikades	2 paari Paopel 2000. a	Arv ei vähene
Kassikakk	Hinnanguline arvukus	1 paar	Arv ei vähene
Karvasjalg-kakk	Hinnanguline arvukus	5 paari kaitsealal	Arv ei vähene
Teised EL Linnudirektiivi I lisa linnud	Linnudirektiivi I lisa liikide arvukus	Enamus arvukushinnanguid olemas 2000. ja 2005. a seisuga	Arvukus stabiilne või tõusnud
Imetajad			
Euroopa naarits	Olemasolu	Seni pole leitud, kuid olemas sobilikud elupaigad	Selgus, kas naarits elab alal
Käsiivilised	Olemasolu ja hinnanguline arvukus	2002. a seisuga teada 4 liiki, oletatakse 7.	Olemas täpsem info liikdest ja nende arvukusest
Loodusdirektiivi IV lissasse kuuluv ilves	Olemasolu	On varem täheldatud	Olemas
Niidud			
Rannaniidud	Pindala	Suureranna 41 ha, Paope 155 ha	Pindala ei vähene
	Kurvitsaliste pesitsemise	Olemas	Olemas
Puisniidud ja puiskarjamaad	Pindala	määratlemata	Pindala ei vähene
	Liituvus	määratlemata	Liituvus ei suurene
Aruniidud	Pindala	54 ha	Pindala ei vähene
Sinihelmikaniidud	Hooldatus	Tiharu sinihelmikaniit (2,7 ha) hooldamata	Hooldatud
Kadastikud	Pindala	45 ha	Pindala ei vähene
	Männi osakaal	määratlemata	ei suurene
	Tihedus	määratlemata	ei suurene

Tabel 13. Tegevuskava koondtabel tegevuste ja aastate ning prioriteetide kaupa tuhandetes kroonides

POOLLOODUSLIKE KOOSLUSTE TAASTAMINE JA HOOLDUS

Tegevus	Tähtsus-klass						Rahastus
		2008	2009	2010	2011	2012-2016	
Poollooduslike elupaikade hooldus	I	304 200	304 200	304 200	304 200	1 521 000	Riigieelarve
Poollooduslike elupaikade hooldus	II	103 080	103 080	103 080	103 080	515 400	
Poollooduslike elupaikade hooldus	III	71 670	71 670	71 670	71 670	358 350	
Võsaraie poollooduslikel kooslustel	I	167 400	167 400	167 400	167 400	planeeritud 5-aastase sammuga	Riigieelarve
Puurinde harvendus poollooduslikel kooslustel	I	91 200	91 200	91 200	91 200		

LIIGIKAITSE

Tegevus	Tähtsus-klass						Rahastus
		2008	2009	2010	2011	2012-2016	
Roheka õõskeele kasvukoha hooldamine	I	5 000	5 000	5 000	5 000	25 000	Projektid
Nahkhiirte talvitumistingimuste parandamine	I	-	30 000	-	-	-	
Jõeranna oja suudme puhastamine	II	75 000	-	-	-	-	

SEIRE JA INVENTUURID

Tegevus	Tähtsus-klass						Rahastus
		2008	2009	2010	2011	2012-2016	
Seente, samblike ja soontaimede seire ja inventuurid	I	15 000	5 000	5 000	5 000	25 000	Projektid
Riikliku seireprogrammi täitmine	I	76 000	76 000	76 000	76 000	380 000	Riigieelarve
Seente, samblike ja soontaimede seire ja inventuurid	II	65 000	80 000	20 000	-	-	Projektid
Selgrootute uuringud	II	60 000	-	-	-	-	
Kahepaiksete ja roomajate seire ja inventuurid	II	70 000	10 000	10 000	10 000	50 000	
Kalastiku inventuurid	II	30 000	-	-	-	-	

Linnustiku seire ja inventuurid	I	80 000	30 000	30 000	-	-
Linnustiku seire ja inventuurid	II	80 000	40 000	40 000	110 000	240 000
Imetajate uuringud	I	20 000	-	-	-	-
Imetajate uuringud	II	20 000	-	-	-	-

TURISMI SUUNAMINE

Tegevus	Tähtsus-klass						Rahastus
		2008	2009	2010	2011	2012-2016	
Rebastemäe ja Neljateeristi loodusrajad	I	19 250	49 175	23 300	25 600	171 800	Projektid
Kõpu elupaigatüüpide jalgrattarada	II	5 000	5 500	6 000	6 600	44 700	
Ninaotsa linnuvaatlustorni renoveerimine	II	-	-	60 000	-	-	
Kõpu ranniku hooldamine	II	50 000	50 000	50 000	50 000	250 000	
Ristna linnuvaatlustorni rajamine	II	-	-	-	-	300 000	
Ristna loodus- ja kultuurilooline õpperada	I	-	60 000	-	-	-	
Ristna puhkemajanduslik detailplaneering	I	-	200 000	-	-	-	
Turismi mõju hindamine rannikukooslustele	I	25 000	-	-	-	25 000	

TEAVITAMINE

Tegevus	Tähtsus-klass						Rahastus
		2008	2009	2010	2011	2012-2016	
Õppe- ja matkaradasid tutvustav trükis	I	-	-	-	-	-	Projektid
Poollooduslike koosluste hooldamist käsitlev trükis	I		75 000	-	-		
Trükis loodus- ja kultuuriväärtustest ning loodusradadest	I					70 000	
Videofilm Kõpu loodus- ja kultuuriväärtustest	II	-	-	-	-	300 000	

METSANDUSLIKUD TEGEVUSED

Tegevus	Tähtsus-klass						Rahastus
		2008	2009	2010	2011	2012-2016	
Metsade taastamiskava koostamine	I	-	-	75 000	-	-	Projektid
Metsamajanduskava koostamine	I	-	250 000	-	-	-	

KAITSELADE VALITSEMINE

Tegevus	Tähtsus- klass						Rahastus
		2008	2009	2010	2011	2012-2016	
Kaitse-eeskirjade parandusettepanekud	I	X	-	-	-	-	Riigieelarve
Kõpu LKA tähiste uuendamine	I	-	-	44 625	-	44 625	Projektid
Paope LKA tähistamine	I	-	-	-	-	5 525	
Hirmuste HA tähistamine	I	4 675	-	-	-	1 700	
Kõpu-Vaessoo HA tähistamine	I	8 075	-	-	-	2 975	
Suureranna HA tähistamine	I	4 250	-	-	-	1 700	

	Tähtsus- klass						
		2008	2009	2010	2011	2012-2016	
	I	820 050	1 267 975	821 725	674 400	2 274 325	
	II	508 080	238 580	239 080	229 680	1 450 100	
KOKKU	III	71 670	71 670	71 670	71 670	358 350	
	Kõik kokku	1 399 800	1 578 225	1 132 475	975 750	4 082 775	

EL Loodusdirektiivi alusel kaitstavate elupaigatüüpide loetelu kaitstavate alade kaupa

Elupaiga- tüüp	Kõpu LKA (ha)	Paope LKA (ha)	Hirmuste HA (ha)	Kõpu- Vaessoo HA (ha)	Suureranna HA (ha)	Kokku (ha)
1140	0	514,0	0	0	0	514,0
1150*	0	49,6	0	0	0	49,6
1160	0	536,8	0	0	0	536,8
1210	11,8	0	0	0	0	11,8
1220	1,3	0	0	0	0	1,3
1620	0	24,2	0	0	0	24,2
1630*	0	149,2	0	0	41,0	190,2
2110	9,3	0	0	0	0	9,3
2120	16,8	0	0	0	0	16,8
2120/1640	5,9	0	0	0	0	5,9
2120/2130	7,9	0	0	0	0	7,9
2130*/1640	51,2	0	0	0	0	51,2
2130*	0,9	0	0	0	0	0,9
2180	94,8	0	0	0	0	94,8
3260	0	0,9	0	0	0	0,9
4030	0	0	0	3,9	1,7	5,6
5130	0	15,9	0	1,4	21,0	38,3
6210	0	0,9	3,9	0,6	0	5,4
6270*	0	0	0,6	27,7	18,8	47,1
6410	2,7	0	0	0	0	2,7
6510	0,5	3,6	7,2	19,9	15,0	46,2
6530*	15,0	0	6,7	6,5	0,5	28,7
7160	0,4	0	0	0	0	0,4
7210*	4,7	0	0	0	0	4,7
7220*	0	6,5	0	0	0	6,5
7230	18,7	5,9	0	0	4,0	28,6
9010*	1050,0	152,5	0	0	0	1202,5
9050	27,6	0	0	0	0	27,6
9070	0	14,0	3,0	7,5	49,8	74,3
9080	209,4	0	0	0	0	209,4
91D0*	4,2	0	0	0	0	4,2

Kõpu-Paope kaitsealade ja hoiualade maaomandus võõndite kaupa

Ala	Ala pindala (ha)	Ala pindala riigimaal (ha)			Ala pindala eramaal (ha)
		Kokku	RMK Putkaste metskond	Jätkuvalt riigi omandis	
Kõpu looduskaitseala	3066,1	2758,1	2662,4	81,7	308,0
Arapsi SKV	249,3	249,3	249,3	0	0
Heistesoo SKV	22,5	15,4	1,5	7,0	7,1
Hirmuste SKV	72,3	72,3	71,4	0,9	0
Kaleste SKV	401,7	334,5	317,0	11,4	67,2
Kriipsuränga SKV	162,1	162,1	161,0	1,1	0
Kõivasoo SKV	47,3	15,9	0	15,9	31,4
Kõriku SKV	60,3	48,7	45,8	2,9	11,6
Lepistupao SKV	101,8	101,8	101,8	0	0
Ligude SKV	33,9	13,3	0	12,3	20,6
Linnaru SKV	546,6	546,6	543,6	3,0	0
Mägipe SKV	79,3	79,3	77,4	1,9	0
Niidametsa SKV	16,6	3,5	0	3,5	13,1
Ohami SKV	221,5	221,5	219,5	2,0	0
Palli SKV	107,6	89,8	79,6	10,2	17,8
Rattagu SKV	269,9	255,6	251,0	4,6	14,3
Rebastemäe SKV	405,4	405,4	404,4	1,0	0
Ristna SKV	34,3	34,3	34,3	0	0
Roogoja SKV	23,9	23,9	23,9	0	0
Tiharu SKV	22,6	0,3	0	0,3	22,3
Väikesoode SKV	80,8	73,8	73,8	0	7,0
Kaleste PV	8,0	8,0	6,8	1,2	0
Kõivasoo PV	27,3	0,9	0,3	0,6	26,4
Põhjaranna PV	54,2	1,5	0	1,5	52,7
Ristna PV	16,9	0,4	0	0,4	16,5
Paope looduskaitseala	2215,4	1857,4	0	1857,4	358,0
Armioja SKV	292,7	200	0	200	92,7
Paope SKV	1702,0	1643,8	0	1643,8	58,2
Riida SKV	123,9	10,5	0	10,5	113,4
Paope PV	96,8	3,1	0	3,1	93,7
Hoiualad	427,7	29,3	1,0	28,3	398,4
Hirmuste	38,6	0	0	0	38,6
Kõpu-Vaessoo	141,7	14,5	1,0	13,5	127,2
Suureranna	247,4	14,8	0	14,8	232,6
KAITSTAVAD ALAD KOKKU	5709,2	4644,8	2663,4	1967,4	1064,4

Poollooduslike koosluste hooldustööde, võsaraie ning puurinde harvendamise mahud vööndite ja elupaikade kaupa

Kaitseala	Elupaiga-tüüp	Hooldus				Võsaraie				Puurinde harvendamine			
		I PRI	II PR	III PRI	HA	I PRI	II PR	III PRI	HA	I PRI	II PR	III PRI	HA
Hirmuste	6210	3,9			3,9	2,8			2,8				
Hirmuste	6270		0,6		0,6								
Hirmuste	6510	3,6	3,0	0,7	7,3		1,6		1,6				
Hirmuste	6530	5,8	1,0		6,8	5,4	1,0		6,4	5,4	1,0		6,4
Hirmuste	9070	3,0	0,1		3,1	3,0	0,1		3,1				
Hirmuste	kokku	16,3	4,7	0,7	21,7	11,2	2,7		13,9	5,4	1,0		6,4
Tiharu	6410			2,7	2,7			2,7	2,7			2,7	2,7
Tiharu	6530	3,6			3,6	0,9			0,9	3,6			3,6
Tiharu	9080						2,0	3,0	5,0		2,0	3,0	5,0
Tiharu	kokku	3,6		2,7	6,3	0,9	2,0	5,7	8,6	3,6	2,0	5,7	11,3
Paope	1630	111,1	23,7	15,2	150,0	10,0	5,0	10,0	25,0		5,0	10,0	15,0
Paope	5130		9,5	6,5	16,0		9,5	6,5	16,0		9,5	6,5	16,0
Paope	6510		3,6		3,6		3,6		3,6				
Paope	9070			14,1	14,1			14,1	14,1			14,1	14,1
Paope	kokku	111,1	36,8	35,8	183,7	10,0	18,1	30,6	58,7		14,5	30,6	45,1
Kõpu	4030	3,2	0,7		3,9	0,7	0,7		1,4	0,7	0,3		1,0
Kõpu	5130	1,4			1,4	1,4			1,4	1,4			1,4
Kõpu	6210	0,5			0,5								
Kõpu	6270	8,9	10,4	7,9	27,2	4,1	0,8	6,1	11,0	1,1	0,4	3,5	5,0
Kõpu	6510		17,0	3,0	20,0		9,4		9,4		7,6		7,6
Kõpu	6530	5,7	0,8		6,5	5,2	0,8		6,0	5,7	0,8		6,5
Kõpu	9070	1,7	4,3	1,5	7,5			0,2	0,2	1,7	4,3	1,3	7,3
Kõpu	kokku	21,4	33,2	12,4	67,0	11,4	11,7	6,3	29,4	10,6	13,4	4,8	28,8

Suureranna	1630	35,3	5,9		41,2	28,8	4,6		33,4				
Suureranna	4030			1,7	1,7							0,3	0,3
Suureranna	5130	20,0	0,8	0,3	21,1	20,0	0,8	0,3	21,1	20,0			20,0
Suureranna	6270		10,7	8,2	18,9								
Suureranna	6510		9,7	5,4	15,1								
Suureranna	6530	0,6			0,6								
Suureranna	7230		1,2	2,8	4,0								
Suureranna	9070	8,6	16,8	24,7	50,1	1,0		22,5	23,5	6,0	14,7	22,5	43,2
Suureranna	kokku	64,5	45,1	43,1	152,7	49,8	5,4	22,8	78,0	26,0	14,7	22,8	63,5

Kõivasoo pv	6210	0,1											
Kõivasoo pv	6270	0,6			0,6								
Kõivasoo pv	6510		0,5		0,5								
Kõivasoo pv	6530	2,5			2,5	1,1			1,1	1,1			1,1
Kõivasoo pv	kokku	3,2	0,5		3,6	1,1			1,1	1,1			1,1

Üldnõuded

1. Kõik metsamajanduslikud tööd kavandatakse ja viiakse läbi nii, et tulemus sarnaneks loodusliku olukorraga. Eesmärgiks on säilitada või kujundada bioloogiliselt mitmekesine ja valdavalt looduslikult uuenev mets. Elupaikade esindatuse kindlustamiseks ei tohi tekitada järske muutusi metsade üldises liigilises ja vanuselises struktuuris.

2. Metsamajanduslikud tööd tehakse metsakasvukohatüüpide ja elupaigatüüpide loomulikes piirides. Kohtades, kus seni kasutatud metsamajandamisvõtted ei ole arvestanud puistute looduslikke piire ning seetõttu on metsad kunstlikult killustatud, püütakse metsade looduslikku mustrit taastada.

3. Väikesepinnalised kahjustatud metsaosad (tormikahjustused, põlengud, putuka-kahjustused) hoiualadel ja kaitsealade piiranguvööndites ning hooldatavates sihtkaitsevööndites (kus kaitse-eeskirja alusel on metsakoosluste kujundamine vastavalt kaitse-eesmärgile lubatud) säilitatakse puutumatuna, et tagada metsade looduslik suksessioon. On vajalik jälgida kahjustatud metsaosade ohtlikkust ümbritsevale metsale ja kahjustuse ulatust. Põlengute ja tormikahjustuste puhul ei ole kõige suuremaks ohuks alati mitte põleng ise, vaid sellele järgnev putukakahjustuste laine tulest nõrgestatud puudele. Üle 0,5 ha kahjustuse puhul on vajalik metsapatoloogiline hinnang.

Kui kahjustatud on enam kui 0,5 ha ala kaitsemetsades, võib hukkunud või kahjustatud puud koristada ja vajadusel raiesmikud uuendada. Järelikult on lubatud arvestusega, et kahjustatud mets säiliks vähemalt 10%-l kahjustatud alast.

4. Plaanilisi raieid ei tehta kevadel ja varasuvel ajavahemikus 1.aprillist kuni 31.juulini, mil on lindude ja imetajate peamine pesitsus ja poegimisperiood. Vältimatu vajaduse korral (teedele ja radadele langenud või langemisohtlikud puud, metsatulekahju, loodusõnnetuse vms tagajärjel tekkinud olukorrad) võib raieid teha ka pesitsusperioodil.

Hilissuvel või sügisel enne vihmade saabumist on Kõpu tingimustes kõige sobivam aeg raie tegemiseks, kuna enamasti on tegemist kuivade ja parasniiskete kasvukohtadega. Talved on üldjuhul Eesti keskmisest tunduvalt pehmemad, sageli soojad ja vihmased või siis on lumi külmumata maa peal. Külmunud maad tuleb ette enamasti 1 – 2 korda 10 aasta jooksul.

5. Harvendus-, valik- ja turberaiete käigus rajatavaid kokkuveoteid (algveoteid) ei rajata sirgete ja korrapärastena. Teede rajamiseks kasutatakse looduslikke häile ja puistute hõredamaid kohti alusmetsa ja järelkasvu võimalikult vähe kahjustades. Maapinna reljeefi tuleks arvestada selliselt, et üldjuhul paigutada kokkuveoteed reljeefi kõrgemasse ossa, sest see on kuivem ja kõvem. Samblikumännikutes aga vastupidi peaksid teed asuma reljeefi madalamas osas. Seda eelkõige põhjusel, et siis ei jää tee avatuks tuulele, ei allu erosioonile, kattub kiiremini metsavarisega ja taastub kiiremini looduslik samblik.

6. Raiejäätmeid võib:

- 1) koguda kokkuveoteedele viimaste tugevdamiseks ning mullakahjustuste ärahoidmiseks;
- 2) koguda hunnikutesse või vallidesse, mida võib hiljem põletada, ära vedada või kasutada puiduhakke valmistamiseks;
- 3) laotada tükeldatult ühtlaselt üle kogu raieala.

Raiejäätmete paigutamisel tuleks silmas pidada Kõpu metsade tuleohtlikkust, millest lähtuvalt langi pind teede ja sihtide äärest oleks vaja puhastada raiejäätmetest 10m laiuselt.

Tuuleohtlikel aladel ja suurema maapinna kaldega aladel on väga oluline puhmarinde ja metsakõdu kaitsmine erinevas peenestatuses astmes raiejäätmetega. Kuivadel aladel püsivad raiejäätmed piisavalt kaua, et kaitsta mulda, kuni tekib peale uuendus või liitub harvendatud mets.

Raied

1. Valgustusraieid tehakse suve teisel poolel või varasügisel. Sellega tagatakse raiete efektiivsus ja samas välditakse kahju tekitamist pesitsevatele linnu ja loomaliikidele.

Valgustusraie-ealised puistud moodustavad ca 10% kaitseala metsadest, need on peamiselt männikud.

Noored männikud on sajaprotsendiliselt inimtekkelised ehk kultuurpuistud. Erinevalt looduslikult tekkinud puistutest on nad äärmiselt ühtlase struktuuri ja vanusega.

Et kultuurpuistute ilme sarnaneks looduslikult tekkinud metsadega, tuleb valgustusraied teha teistsuguste võtetega kui pidevalt majandatavates metsades:

a) raiutakse välja eelkõige keskmiste dimensioonidega puid;

b) okslikud ja ülevalitsevad puud jäetakse kasvama;

c) kohati võib sisse raiuda mõned häilud ja osalt tuleb puistu jätta raiest puutumata, häilude osakaal ei tohiks olla rohkem kui 0,3 hektarit ühe hektari metsa kohta ja häilu maksimum-suurus peab jääma alla 0,1 ha (üle selle kohustab metsaseadus häilu uuendama 3 aasta jooksul). Mõistlik oleks lähtuda põhimõttest, et häilu läbimõõduks on 1 – 2 kordne ümbritseva metsa kõrgus.

d) raie tuleks teha 2 – 3 järgus kolme kuni viieaastaste vahedega.

2. Harvendusraied tehakse nii, et selle tulemusel metsade liigiline ja vanuseline mitmekesisus säilib või suureneb, st. et täielikult ei raiuta välja ühtegi liiki, kindlat vanusgruppi ega alusmetsa. Erandiks on Kõpu puhul vaid palu- ja nõmmemännikute kuusestumise peatamiseks tehtavad raied. Soodustatakse koostisliikide grupulist paigutust.

Harvendusraie käigus raiutakse peamiselt keskmiste dimensioonidega puid. Selle tagajärjel suureneb erimõõtmeliste puude suhteline esindatus ning puistu struktuur on looduslikum.

Harvendusraied tehakse nii, et puistus puude paiknemise ebahütlus säilib või suureneb, st. jämedamate puudega metsaosad on hõredamad ja peenemate puude grupid tihedamad. Sellega suurendatakse struktuurilist mitmekesisust.

2.1. Vanade puude vabaksraiumine

Täiesti eraldi tuleb käsitleda hongasid, milleks on Kõpus luitemetsades kasvavad ühe-kahe põlvkonna jagu ümbritsevast metsast vanemad männid. Nende lahtiraiumine ja eksponeerimine on oluline metsade järjepidevuse rõhutamiseks ning nende suure loodusväärtuse säilimiseks. Eelmise sajandi keskel rajatud männi kultuurpuistutest ümbritsetuna on nad kaotanud suure osa esteetilisest väärtusest, rikutud on nende valgus- ja toiterežiim. Hongadele eluks vajalike tingimuste taastamiseks on vaja alustada neid ümbritsevas metsas harvendusraietega. Esmene põhimõte raietel on järskude muutuste vältimine kasvutingimustele, sest vanad puud reageerivad muutustele teisiti kui noored ja tulemuseks võib olla puu kiire kuivamine. Kõigepealt on vaja puu võra vabastada otsesest turbest mis tähendab, et esimesel raiel tuleb eemaldada puud, mille võra on kontaktis säilitamist vajava puuga või varjavad selgelt valguse hongade roheliselt võra osalt. Samal ajal võib harvendada ümbritsevat puistut raiudes ülevalitseva ja valitseva rinde puid täiuseni 60% jättes puutumata puud 20 – 40 meetri raadiuses honga ümbert. Sellise raiega suureneb taustvalguse hulk, kuid see ei ava veel puud otsesele päikesepaistele. Samuti jääb puu kaitstuks tugevate tuulte eest, mis on mere ääres üsna tavalised. Järgnevate raietega, milliseid võiks tegema hakata minimaalselt 3 – 5 aastat peale esimest raiet, võib harvendama hakata honga lähiumbrust, mis esimesel raiel jäi puutumata ja jätkata nõrga kraadiga raiet

ümbritsevas puistus kuni puistu täius on viidud 50%-ni. Hongade lõplik eksponeerimine võiks teoks saada mitte varem kui 15 – 20 aasta pärast.

2.2. Puhtmännikute säilitamine

Harvendusraietega tuleb reguleerida looduslikes männi kasvukohatüüpides – nõmme- ja palumännikutes – puistute liigilist koosseisu. Erinevatel looduslikel põhjustel ja inimõjutuste tulemusel on tendents, et ajaloolised männikud on hakanud asenduma kuusikutega. Olulisemad põhjused peituvad mulla viljakuse tõusus mullatekkeprotsessis ja kuuse varjutaluvuses. Kõpu tingimused ei ole aga sobilikud kuusikute kasvatamiseks, kuna tegemist on liivmuldadega ja kuused oma pinnapealse juurestikuga ei suuda vastu pidada tugevatele meretuultele. Samuti tuleb väärtustada Kõpu männikute ajaloolist väärtust ja püüda säilitada neid sellisena, nagu nad looduslike tingimuste mõjutusel tekkisid. Selle protsessi peatamiseks on vaja üle keskealistes ja vanemates männipuistutes harvendusraietega reguleerida liigilist koosseisu ja välja raiuda kuuski. Sõltuvalt sellest, kas tegemist on kuuse uuenduse või juba kuuse teise rindega, tuleks suhtuda neisse erinevalt. Olulist rolli mängib siin puistu visuaalne esteetiline väljanägemine ja raiutava puistu asukoht teede, sihtide ja matkaradade suhtes. Küllastajatele nähtavamates kohtades peaks kuuse väljaraie olema suurem ja alusmetsa kuused tuleks eranditult välja raiuda. Teise rindesse jõudnud kuuski võib hea laasumise korral mõningal määral säilitada, sest nad annavad häid varjepaiku lindudele. Peale raiet peaks puistu olema valgusküllane ja läbipaistev. Kuuskedega tuleks sarnaselt toimida ka loomännikutes, kuigi põhjused on erinevad. Praktika näitab, et lootaladel tekib kuuse uuendus metsa alla väga jõudsalt ja seda tänu viljakale mullakihi pealmisele osale. Veidi suuremaks kasvades aga jõuavad puude juured klibusesse pinnasesse, mis vigastab nende juuri ja soodustab nakatumist juurepessu. Juurepessust nakatunud puid on lootaladel enamasti üle 90 protsendi. Kuigi juurepess ise ei tapa puud mitmekümne aasta jooksul, nõrgestab ta puud ja teeb vastuvõtlikuks teistele haigustele ja putukkahjustustele. Tulemuseks on enamasti kooreüraskite poolt kahjustatud kuivanud kuused, mis ei lisa metsale ei looduskaitse ega ka esteetilist väärtust.

Pärandkultuurmaastike metsade majandamine

Pärandkultuurmaastike all Kõpus mõistame eelkõige ajaloolisi puisniite ja puiskarjamaid, aga samuti ka metsas paiknevaid ajaloolise inimtegevuse jälgi (tõrvapõletamise ahjud, kiviaiad jms). Puisniitude ja –karjamaade säilitamiseks tehtavad tegevused ja raied ei mahu metsaseaduse raamidesse, sest metsaseadus lubab teha vaid seaduses kirjeldatud raied seaduses määratletud korras ja tingimustel. Eelkõige saavad takistuseks lubatud puistu täiuse alammäärad. Puisniite ja puiskarjamaid tuleks nende otstarbest lähtuvalt majandada metsaseaduse nõuetest erinevalt. Kaitse-eesmärgi saavutamiseks on majandamine ka vajalik. Selguse huvides tuleks need maad läbi raadamise metsamaa hulgast välja viia. Muude pärandkultuuri objektide puhul tehakse raiet lähtuvalt objekti kaitsmise ja eksponeerimise vajadusest. Raiet tuleks kirjeldada metsateatises kui sanitaarraiet, sest ta ei kannu endas metsakasvatustlikku iseloomu ja on suunatud pärandkultuuri objekti kaitseks. Metsa majandamise eeskirja järgi tohib sanitaarraiet teha mis tahes vanusega metsas juhul, kui puid pole võimalik eemaldada mõne muu seaduses lubatud raiega.

Raied metsastunud luidetel, puhtmännikute säilitamine ja taastamine

Ainus võimalus liikuvate liivade taastamiseks Tõnupsi rannas on seadusandjalt erisuse taotlemine teaduslikel eesmärkidel raadamise tegemiseks, põhjendades seda inimtegevuse tulemuste kõrvaldamisega looduslikkuse taastamiseks ja kaitse-eesmärgi saavutamiseks.

Natura 2000 metsaelupaigatüüpide kaitse ja majandamine

JÄRGNEVALT KIRJELDATUD TEGEVUSED ON MÕELDAVAD VAID NOOREMATE, ALLES KUJUNEVATE ELUPAIGATÜÜPI MÄÄRATUD METSADE PUHUL. VANADES, VÄLJAKUJUNENUD METSAELUPAIGATÜÜPIDES RAIEID EI TEHTA.

2180 – metsastunud luited. Lubatud raiuda teedele ja radadele langenud või langemisohtlikud puud. Keskealistes ja nooremates metsades võib teha harvendusraiet puistu struktuuri ebäühtlustamiseks, vanemates metsades vaid kõrge täiusega (70% ja enam) puistute puhul.

9010* – vanad loodumetsad ehk läänetaiga. Kõigis metsatüüpides on lubatud raiuda teedele ja radadele langenud või langemisohtlikud puud. Erinevates metsatüüpides on lubatavad tegevused erinevad.

Loometsades võib raiet teha vanuselise ebäühtluse saavutamiseks.

Nõmme- ja palumetsades keskealistes ja nooremates metsades võib teha harvendusraiet puistu struktuuri ebäühtlustamiseks. Tekkiva kuuse loodusliku uuenduse väljaraie on lubatud kõigis kasvukohatüüpides peale mustika kasvukohatüübi. Vanemates metsades tuleks puistu mitmekesisistamisel eelistada häilraiet.

Laanemetsades üldjuhul raiet ei tehta. Lehtpuupuistute all taastuvates nooremates kuusikutes võib puistu mitmekesisistamise eesmärgil raiuda kaske ja leppa.

Rabastunud metsades võib keskealistes tihedates puistutes teha harvendusraiet väljaraiega kuni 30% ja maapinna ettevalmistamisega männi loodusliku uuenduse tekke soodustamiseks – sellega mitmekesistatakse puistu vanuselist struktuuri. Vajadusel võib raiega piirata kuuse järelkasvu.

9020* – vanad laialehised metsad. Neid on Kõpu-Paope alal vaid 2,3 hektarit ja vajadus raieks puudub.

9050 – rohundirikkad kuusikud. Raietest võimalik valikuline üksikpuude raie laialehiste puuliikide kasvu soodustamiseks. Üldjuhul neid puistuid ei raiuta.

9070 – puiskarjamaad. Alakarjatamise puhul vajalik peenemate puude väljaraie. Raiutavad puuliigid lepp, kask, saar, remmelgas, kuusk ja haab.

9080 – soostuvad ja soo-lehtmetsad. Keskealistes suure täiusega (üle 80%) puistutes lubatud häilraiega välja raiuda kuni 20% puistu tagavarast suurendamiseks liigilist ja vanuselist ebäühtlust.

91D0* – siirdesoo- ja rabametsad. Raiete vajadus puudub.

Metsauuenduse põhimõtted

Suurepinnalise metsakahjustuse tagajärjel võib tekkida vajadus metsa uuendada.

Üldjuhul on eelistatud looduslik uuendus, kuid alati see ei rahulda, kuna looduslik uuendus ei pruugi tekkida kasvukohale sobiliku puuliigiga (kuuse uuendus loo-, nõmme- või palumännikutes, kase uuendus nõmme- või palumännikutes, kase uuendus kuuse aladel). Sellisel juhul tuleks männi puhul metsakultuur rajada kohaliku Kõpust korjatud seemnega. Männi uuendamisel tuleks eelistada külvi istutusele.

**Võimalusel riigi omandisse ostmise kõrgendatud huviga
maaiüksused Kõpu looduskaitsealal**

Vöönd	Katastriüksuse tunnus ja nimi	
Heistesoo skv	39201:001:0234	Juhani
	39201:001:2750	Jõe
	39201:001:3633	Uus-Elendi
Kaleste skv	39201:001:0015	Augu
	39201:001:0090	Karumetsa
	39201:001:0235	Vajaku
	39201:001:0243	Juhani
	39201:001:0573	Koulumäe
	39201:001:0574	Koulumäe
	39201:001:1700	Väike-Silla
	39201:001:1830	Koulu
	39201:001:1932	Salu
	39201:001:2170	Kalda
	39201:001:2680	Mereääre
	39201:001:2721	Mardimetsa
	39201:001:2722	Mardimetsa
	39201:001:3340	Rautsiku
	39201:001:3590	Priidiku
Kõivasoo skv	39201:001:0082	Kõivasoo
	39201:001:0181	Tornimäeselja
Kõriku skv	39201:001:3280	Palgi
	39201:002:0178	Kännu
Ligude skv	39201:001:0049	Kadakametsa
	39201:001:0185	Rõõsaku
	39201:001:0246	Vanaselja
	39201:001:1322	Laasma
	39201:001:2712	Lelu
Niidametsa skv	39201:001:0038	Hommiku
	39201:001:0186	Rõõsaku
	39201:001:0194	Laanapõllu
	39201:001:0224	Niidametsa
Palli skv	39201:001:0239	Roosa
	39201:001:3290	Jahimehe
	39201:001:3631	Uus-Elendi
Rattagu skv	39201:002:0125	Pärdimetsa
	39201:002:0333	Vääksi
	39201:002:3630	Laanestiku
Ristna pv*	39201:001:0164	Lääne Punkt
	39201:001:0165	Lõuna Punkt
	39201:001:1461	Ristna
Väikesoode skv	39201:001:2500	Süllakopli
	39201:001:3002	Pihlakametsa

* Rakendatakse riigi ostueesõigust, kuna tegemist on avaliku huvi objektiga (Hiiumaa läänetipp, atraktiivne nii loodus- kui kultuuriväärtuste seisukohalt)

Kõpu-Paope alal teostatav riiklik seire vastavalt seire alamprogrammidele

Seire allprogramm	Seire objekt (projekt)	Seirejaamad (alad, punktid)	Lühitutvustus	Ajaperiood (alustatud/lõpetatud/toimub jätkuvalt)	Täitja	Andmete kättesaadavus
Välisõhuseire						
Raskmetallide sadenemise bioindikatsiooniline hindamine	Raskmetallide bioindikatsiooniline seire (sammaldes) e brüomonitoring	Kõpu	Jälgitakse ja võrreldakse raskmetallide saastet Eesti, s.h. Hiiumaa erinevates piirkondades, andmeid võrreldakse Euroopa teiste riikide andmetega	1989, 1990, 1995, 2000/2001 ja 2005/2006, riiklik alates 1994. Kestab	Tallinna Botaanikaead, (Siiri Liiv)	Tallinna Botaanikaead ja Keskkonnaministeeriumi ITK, osaliselt ka LKK Hiiumaa talitus
Meteoroloogiline seire						
Hüdrometeoroloogiline seire	Hüdrometeoroloogiline seire	Ristna (2)	Kogutakse meteoroloogilist ja hüdroloogilist teavet	?	?	?
Rannikumere seire						
Mereranniku seire	Rannikuseire	1. Luidja (9 profiili) 2003. a aruande järgi kestnud 7 a	Jälgitakse looduslike ja antropogeensete faktorite mõjul rannas toimuvaid protsesse (kulutus ja kuhjumine) ning selgitatakse arengutendentsid, et teavitada valitsusasutusi ja elanikkonda rannikul toimuvatest ebasoovitavatest nähtustest ning lubatud tegevustest (vajalik sadamate, ehitiste ja teede rajamisel, puhkemajanduse planeerimisel)	1994, seiresamm 5 aastat, visuaalsed vaatlused igal aastal. Kestab	OÜ Eesti Geoloogia-keskus Kaardistamine, meregeoloogia ja geofüüsika osakond (Sten Suuroja)	2003. a aruanne seireinfo leheküljel. 2004.a aruandes Hiiumaad ei käsitleta
		2. Ristna-Kalana (4 profiili) (Ristna sääre edelarannas)				
Eluslooduse mitmekesisuse ja maastike seire						

Ohustatud soontaimede ja samblaliigid	Ohustatud soontaimede ja samblaliikide seire	27 seirejaama Hilleste Suurepsi külas ,Hirmuste, Igamessoo, Kaleste, Kiduspe, Kriipsu, Kriipsuränk, Kõpu, Mustana (2), Märjakaasiku, Möirasoo (6), Oja (2), Paope (3), Rebastemäe, Suureranna, Tiharu, Ülendi (2)	Jälgitakse haruldaste liikide seisundit ja selle muutusi. Olenevalt liigist ja selle ohustatusest kasutatakse seisundiseiret või püsiruutude kirjeldamist.	Algas 1994. Seiresamm 3-5 aastat, erandjuhtudel iga-aastane (oleneb liigist ja ohustatusest). Kestab	Eesti Maaülikooli Põllumajanduse ja Keskkonnakaitse Instituut (Ülle Kukk, Hiiumaal Taavi Tuulik ja Kai Vahtra)	Eesti Maaülikooli Põllumajanduse ja Keskkonnakaitse Instituut (EMU PKI), ITK ja osaliselt LKK Hiiumaa talitus
Haruldaste ja ohustatud taimekoosluste seire	Haruldaste ja ohustatud taimekoosluste seire		Jälgitakse koosluste arengut ning antakse hinnang toimuvate muutuste iseloomule ja põhjustele	Algas 1994. Seiresamm 3-10 aastat. Kestab.		ITK, 2003. ja 2004. a aruanne seireinfo leheküljel
	Nõmmede seire	1. Tõnupsi metsastunud luided 2180 (x401996/y6533912) Palli skv ja Palli külas		Kestab	Tallinna Ülikooli Ökoloogia Instituut (Laimi Truus)	ITK, Ökoloogia Instituut
	Pärisaruniitude seire= puisniitude seire (samad kohad)	Hirmuste puisniit	Puisniidu seisundi jälgimise	Viimati 2002. Kestab	Pärändkoosluste Kaitse Ühing, (Toomas Kukk)	ITK, PKÜ
	Rannaniitude taimekoosluste seire	Luidja		Kestab	Tartu Ülikooli Bioloogia ja Ökoloogia Instituut (Elle Roosaluste)	ITK, TÜBOI
	Soode taimekooslused	Kõivasoo			Herdis Fridolin ja Kai Vellak	Herdis Fridolin, Kai Vellak, ITK
Kaitsealuste seeneliikide seire	Kaitsealuste seeneliikide seire	Kriipsuränk	Lilla põdramoka seire Kriipsuränga skv-s	2003. a. ja 2006. a ei leitud	Erast Parmasto	?

Euroopa naarits	Euroopa naarits	Paope oja	Jälgitakse loodusliku asurkonna seisundit (isendite arvukust, ellujäämist, sigimisedukust looduses, soolist vahekorda, isendite elujõulisust, elupaikade asustatust. Jälgitakse ka mingi võimalikku tagasitulekut Hiiumaale	2002. a alates, igal aastal. Kestab	OÜ Lutreola (Madis Põdra)	LKK Hiiumaa talitus, ITK
Hanede, luikede ja sookurgede rändekogumite seire	Hanede, luikede ja sookurgede rändekogumite seire	Sookure rände peatuskohad (Kõrgessaare)		1990. aastast andmed, riiklik 1994. aastast. Kestab	EOÜ (Leho Luigujõe, Aivar Leito)	ITK, EOÜ
Kotkad ja musttoonekurg	Merikotkas	Kõrgessaare		1994. Kestab.	LKÜ Kotkas (Urmas Sellis)	ITK, Kotkaklubi (Urmas Sellis)
Kesktaoline veelinnuloendus	Kesktaoline veelinnuloendus	Kõpu poolsaare rannik ja sealt kuni Paopeni (Vanamõisa lahest kuni Suuresadamani)	Loendatakse igal aastal kõik seire käigus kohatavad merelinnud	Algus 1980-ndatel, riikliku seirena 1994. aastast	Leho Luigujõe	?
Ohustatud putukad, kuklased	Metsakuklaste seire	Kalana (saastmetallide proovid) Ristna skv	Jägitakse metsakoosluste saastekoormust metsakuklastes leiduvate saastmetallide analüüsi kaudu. Hinnatakse metsakuklaste kui kaitsealuse putukarühma liikide arvukust ja seisundit	1994. Igal aastal. Kestab	Eesti Maaülikool (Ants-Johannes Martin)	ITK, EMÜ PKI
Kiirgusseire						
Radiatsioon (meresetted)	Mere kiirgusseire	Läänemeres Hiiumaast läänes	Määratakse radiatsiooni tase meresetetes	Ioniseeriva kiirguse seire. Igal aastal. Kestab	Kiirguskeskus	Kiirguskeskus, osaliselt ITK
Kohalik seire						
Päevaliblikate seire	Päevaliblikate transektloendused	Tiharu puisniit ja Kõpu hoiuala niidud	Määratakse päevaliblikaliigid ja isendite hulk riikliku seire meetodikaga transektloendustega	2006. a alustatud	LKK Hiiumaa talitus (Rita Miller)	LKK Hiiumaa talitus

LISA 7.

**Kaitstavate alade kohta avaldatud andmed,
kaitsekorralduskava koostamisel kasutatud kirjandus**

1. Arhipelaag MTÜ, 2001. Kõpu maastikud ja rannik: koostisosad ja väärtused.
2. Hang, T., 2003. Kõpu piirkonna soode ülevaade.
3. Hellström, K., 2007. Kõpu-Paope kaitse- ja hoiualade kaitsekorralduskava 2006-2016 (Life- Nature projekt). Poollooduslikud kooslused.
4. Hellström, K., 2002. Kõpu külamaastike hoolduskava.
5. Kalamees, A., 2000. Tähtsad linnualad Eestis.
6. Kaskor, V., 2006. Kõpu poolsaare kaitsekorralduskava kultuuriajaloo osa.
7. Kesküla, M., 2006. Kõpu-Paope Natura-ala kaitsekorralduskava. Kalandus.
8. Kinnisvaraekspert OÜ, 2002. Piirangute mõju kinnisvaraturule ning kinnisvara hindadele.
9. Kõlar, P., 2001. Aktiivturismi kavandamine ja eeltsoneeringud Kõpu poolsaare maismaal.
10. Küttim, A., 2005. Hiiumaa puhkeala kasutuskorralduskava 2006-2010.
11. Leito, A., 2000. Kõpu poolsaare linnukaitseline väärtus.
12. Leito, T., 2006a. Euroopas väärtustatud elupaigatüübid, taime- ja loomaliigid Kõpus.
13. Leito, T., 2006b. Kõpu-Paope kaitse- ja hoiualade turismi kaitsekorralduskava 2007-2016.
14. Leito, T., 2003a. Kõpu loodusväärtused ja säästliku loodusturismi ruumiline planeerimine.
15. Leito, T., 2003b. Turismi mõjust Kõpu poolsaare rannikukooslustele.
16. Miller, R., 2005. Kõpu poolsaare putukate *Insecta* inventuur.
17. Paal, J., 2004. Euroopas väärtustatud elupaigad Eestis.
18. Paal, J., 2000. Loodusdirektiivi elupaigatüüpide käsiraamat.
19. Peet, K. & P. Pappel, 2005. Kõpu poolsaare kahepaiksed ja roomajad. Invetuuri aruanne.
20. Post, R., 2002. Kõpu rahvuspargi arengukava ja Kõpu rahvuspargi sotsiaalmajanduslike mõjude hindamine.
21. Põdra, M., 2001. Kõpu piirkonna loomastiku kaitse ülesanded.
22. Põdra, M., 2006. Kõpu-Paope kaitse- ja hoiualade kaitsekorralduskava loomastiku osa kirjeldus ning kaitse planeerimine.
23. Talvi, T., 2005. Kõpu poolsaare maismaateod.
24. Timm, U., 2005. Kõpu poolsaare pisiimetajad.
25. Tomson, P., 2004. Ekspertarvamus Kõpu maastikukaitseala kaitse-eeskirja eelnõu kohta.
26. Toss, A., 2006. Kõpu looduskaitseala. Kaitseala võõndid ja Natura 2000 metsaelupaigatüübid. Kaitsekorralduskava. Metsandus.
27. Tuulik, T. & K. Vahtra, 2001. Rohekas õõskeel. Kaitsekorralduskava.
28. Vahtra, K., 2006. Kõpu-Paope kaitse- ja hoiualade kaitsekorralduskava seene- ja taimeliikidest lähtuva osa kaitse planeerimine.
29. Väli, Ü. & M. Laurits, 2005. Kõpu looduskaitseala metsalinnustik: koosseis ning arvukus 2005. aastal.